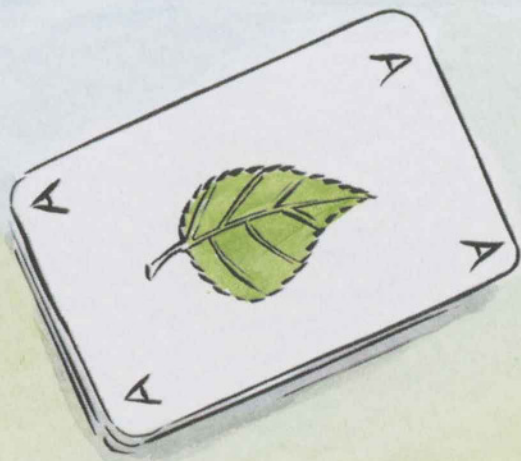

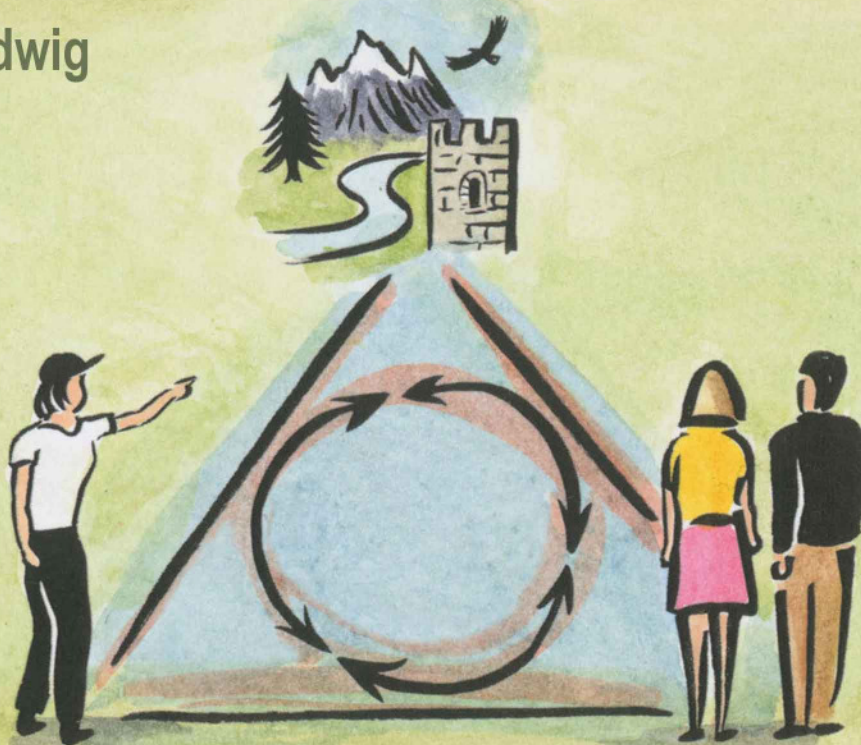
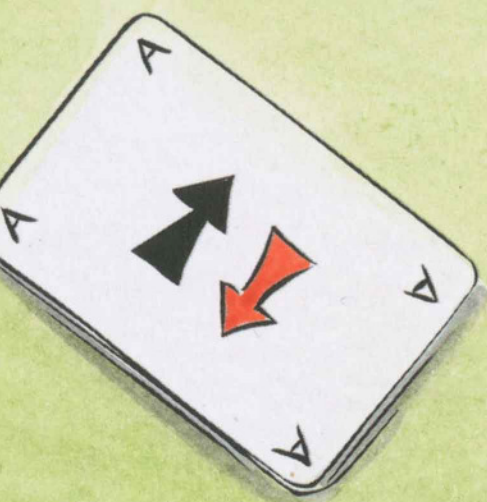

Gids interpretētājs

Dalīšanās dabas un kultūras mantojumā

Thorsten Ludwig

Torstens Ludvigs

Gids interpretētājs

Dalīšanās dabas un kultūras mantojumā

Eiropas Komisija, kas atbalsta šīs publikācijas tapšanu, nav atbildīga par tās saturu.
Publikācijas saturs atspoguļo tikai autora uzskatus, un Komisija nevar tikt saukta pie
atbildības par publicēto informāciju vai jebkādu šīs informācijas izmantošanu.

Bildungswerk interpretation
Am Rasen 23
D-37214 Werleshausen
Tālr. +49-(0)5542-505873
www.interp.de

Autors:
Torstens Ludvigs
Oriģinālais nosaukums:
The Interpretive Guide – Sharing Heritage with People
Publicēts Vācijā:
Bildungswerk interpretation, Werleshausen
Pirmais izdevums 2014

Makets un vāka dizains: Filips Rats

Tulkojusi un rediģējusi: Baiba Baika

6	Kas ir HeriQ?
7	Ievads
8	Četri dūži
9	Interpretētāji veicina mantojuma popularizēšanu
10	Interpretētāji pārvērš fenomenus pieredzējumos
12	Interpretētāji piedalās savstarpējā apmaiņā
14	Interpretētāji pieskaņo faktus jēgpilniem tematiem
16	Izkārtojuma mainīšana
17	Palīglīdzekļu saprātīga lietošana
18	Traucēkļu pieņemšana
19	Barjeru pārvarēšana
20	Apvāršņa paplašināšana
21	Ilgtspējas atbilstoša iesaistīšana
22	Fenomena savienošana
23	Secības plānošana un iegaumēšana
24	Interpretatīvā gājiena novērtēšana
25	Sākums un nobeigums
26	Kā sevi attīstīt tālāk?
27	<u>Pielikumi</u>
28	Interpretatīvās sarunas darba lapa
29	Interpretatīvās sarunas piemēru lapa
30	Interpretatīvās sarunas novērtēšanas lapa

Kas ir HeriQ?

HeriQ ir ES Leonardo programmas inovāciju pārneses projekts. Tā ideja radusies no jau agrāk realizēta projekta TOPAS (*Training of Protected Area Staff* jeb Aizsargājamo teritoriju personāla apmācība), kura mērķi bija definēt Eiropas dabas un kultūras mantojuma interpretācijas raksturojošos lielumus un standartus. Projekta TOPAS ietvaros 2003.gadā tika sagatavots apmācību pilotkurss "Interpretatīvās pamatprasmēs". Sekojošajos gados tika sagatavoti un realizēti vairāki citi kursi, lai apmācītu un sertificētu dabas un kultūras mantojuma interpretētājus.

2008.gadā Vācijā apvienojās trīs organizācijas. Tās apstiprināja TOPAS projektā tapušo kritēriju un kompetenču sarakstu un izvirzīja mērķi savienot dabas un kultūras mantojuma interpretāciju ar mācīšanos ilgtspējīgai attīstībai. Jauno programmu, kuru nosauca par *ParcInterp*, ir atzinusi UNESCO. Lai pārnestu *ParcInterp* pieredzi uz citām Eiropas valstīm, 2013.gadā tika uzsākts HeriQ projekts.

HeriQ divi galvenie mērķi ir:

- ⇒ Izveidojot atbalstošus tīklus, iedvesmot interpretētājus darboties kā interpretatīvajiem aģentiem, lai dabas un kultūras mantojuma interpretācija būtu ilgtspējīgas attīstības sastāvdaļa;
- ⇒ Apmācīt un sertificēt gidus interpretētājus, kuru vēlme ir dalīties dabas un kultūras mantojumā ar pārējiem projekta dalībniekiem.

Šis apmācības ceļvedis sagatavots, lai realizētu otro mērķi.

HeriQ projekta partnerorganizācijas ir:

APARE – Association pour la Participation et l'Action Régionale, Francija

Bildungswerk interpretation, Vācija

Heritage Interpretation Center, Bulgārija

Istituto Pangea Onlus, Itālija

Mediterranean Centre of Environment, Grieķija

National Association for Small and Medium Business, Bulgārija

Eiropas dabas un kultūras mantojums ir neaptverami milzīgs: no tempļiem dienvidos līdz fjordiem ziemeļos, no putnu kolonijām pie Donavas līdz noslēpumainajiem akmeņu apliem, kas vēro Atlantijas okeānu. Tas ir mūsu likumīgais mantojums. Tas apliecina mums, no kurienes mēs nākam, un palīdz mums atklāt, kurp mēs dodamies.

Daudzi eiropieši, strādājot gan kā brīvprātīgie, gan kā darbinieki aizsargājamās teritorijās, vēsturiskās vietās un muzejos, vai zooloģiskajos un botāniskajos dārzos, nododas dabas un kultūras mantojuma popularizēšanai un meklē labākus nākotnes pārvaldības veidus. Te nāk palīgā mantojuma interpretācija. Kā nu jau visu pasauli aptveroša pieeja dabas un kultūras mantojumam, tā pilnvaro cilvēkus uzņemties pilnu atbildību un veicināt viņu kopīgā mantojuma atpazīstamību, kā arī atklāt īpašo 'vietas izjūtu' Eiropas neskaitāmajās vērtīgajās dabas un kultūrvēsturiskajās vietās.

Dabas un kultūras mantojuma interpretācija ir cieši saistīta ar nacionālo parku vēsturi. 1957.gadā žurnālists Frīmans Tildens (*Freeman Tilden*) ASV Nacionālo parku dienestam uzrakstīja grāmatu "Interpretējot mūsu mantojumu" (*Interpreting Our Heritage*) un iesēja pirmo sēklu. Grāmatā viņš pirmo reizi definēja dabas un kultūras mantojuma interpretācijas jēdzienu un atklāja tās pamatprincipus. Eiropā kopš 2010.gada mums ir pašiem sava organizācija – Eiropas dabas un kultūras mantojuma interpretācijas asociācija¹, kuru saīsināti sauc par *Interpret Europe* un kurā profesionāli interpretētāji dalās pieredzē un attīsta tālāk savu darbu.

Dabas un kultūras mantojuma interpretēšanā tiek pielietota virkne dažādu līdzekļu, taču vislabākā pieeja ir tiešs kontakts ar cilvēkiem. Šī iemesla dēļ tieši interpretatīvā grupu vadīšana spēlē svarīgu lomu. Šīs apmācības ceļvedis ir uzrakstīts gidiem interpretatētajiem lietošanai visā Eiropā. Tajā ir pārbaudīti un novērtēti uzdevumi, kurus gidiem jāveic vieni pašiem, kā arī ierosinājumi kā veikt pašnovērtējumu un mācīties no citiem gidiem. Tas viss dots gidu interpretētāju atbalstam, lai uzlabotu viņu prasmes visās četrās mantojuma interpretācijas svarīgajās komponentēs.

Dažādu valstu gidi dabas un kultūrvēsturiskā mantojuma vietās – parkos, zooloģiskajos un botāniskajos dārzos, pilīs, pilsētās un muzejos – ar savu iedvesmu ir palīdzējuši radīt jēdzienus un konceptus, kas parādās šajā ceļvedī. Mēs pateicamies viņiem visiem un ceram, ka šīs idejas tiks novērtētas un pastāvīgi uzlabotas.

*Es iztulkošu klintis,
iemācīšos plūdu,
vētras un lavīnu valodu.
Es iepazīšu ledājus un savvaļas dārzus,
un nokļūšu tik tuvu pasaules sirdij,
cik vien varēšu.*

Džons Mjūrs

¹ European Association for Heritage Interpretation

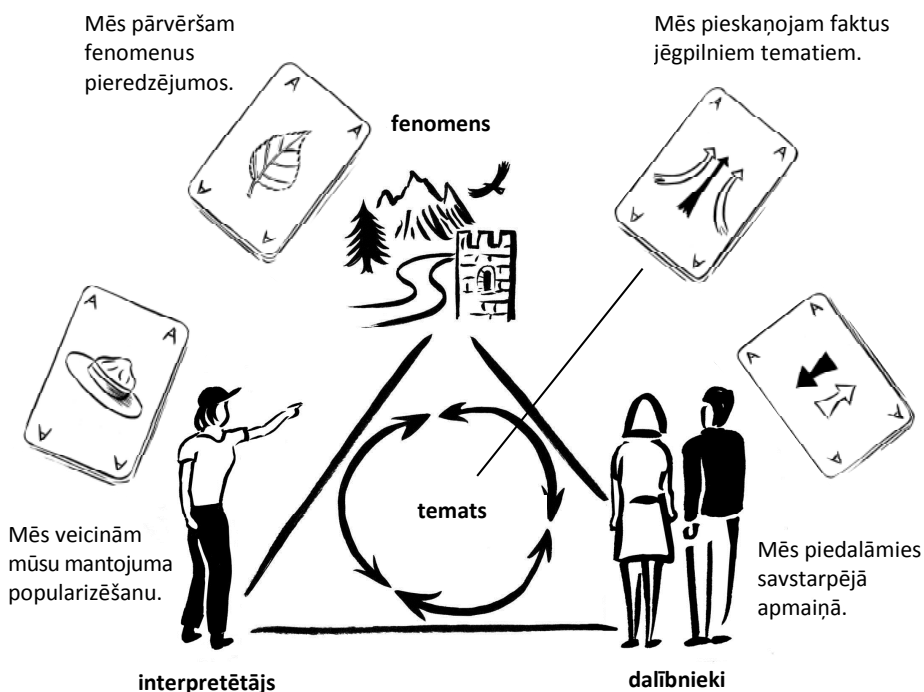
Četri dūži

Pastāv ļoti daudz kompetenču un kvalitātes kritēriju, kas saistīti ar dabas un kultūras mantojuma interpretāciju. Taču lielākā to daļa ir apvienojama tikai četros galvenajos raksturojošajos lielumos.

Tie ir ilustratīvi parādīti tā sauktajā interpretatīvajā trijstūrī:

*Cilvēki nemaina savas dzīves,
pamatojoties uz datiem.
Viņi izmaina dzīvi pēc tā,
ko pieredzējuši,
pēc tuva kontakta ar kādu,
kuram viņi uzticas.*

Alans AtKissons

Jebkuras interpretatīvās pieredzes, piemēram, interpretatīvā gājiena vai sarunas, kas norit ēkās vai brīvā dabā, mērķis ir atdzīvināt telpu starp trijstūra virsotnēm. Trijstūra centrā atrodas spēcīgs, pārliecinošs temats.

Četri dūži izriet no četriem galvenajiem trijstūra elementiem jeb interpretētāja, fenomena, dalībniekiem un temata. Šie četri dūži ir:

- ⇒ veicināt mūsu mantojuma popularizēšanu
- ⇒ pārvērst fenomenus pieredzējumos
- ⇒ piedalīties savstarpējā apmaiņā ar dalībniekiem
- ⇒ pieskaņot faktus jēgpilniem tematiem

Šie četri dūži ir jebkuras interpretatīvās darbības galvenie raksturojošie lielumi. Paskatīsimies uz tiem tuvāk.

Mēs kļūstam par vēstniekiem

Kā gidi interpretētāji, kas strādā aizsargājamā teritorijā, kultūrvēsturiskā vietā, muzejā, zooloģiskajā vai botāniskajā dārzā, mēs zināmā mērā kļūstam arī par šo vietu atpazīstamības veicinātājiem. Reindžera cepure uz spēļu kārts ir simbols tam, ka mēs uzņemamies rūpes par visu, ko mums vajadzētu augstu vērtēt un aizsargāt kā mūsu mantojumu. Vai tas būtu materiālais mantojums, kā gotiskā stila katedrāle, vai nemateriālais, kā gregoriāņu dziedājumi, kas atbalsojas tās griestu velvēs. Iedvesmot vietas apmeklētājus caur šo globālo atbildības sajūtu, tajā pašā laikā ļaujot viņiem pieredzēt tās īpašo lokālo pievilcību, ir jebkuras interpretatīvas aktivitātes svarīgs mērķis.

Mēs iesaistām sevi visu

Tieši mūsu personība spēlē kritisku lomu interpretatīvajā grupu vadīšanā. Īpaši tas attiecināms uz gidiem, kuri uzauguši kādā teritorijā un kuru dzīves ir savijušās ar viņu dabisko un kultūrvēsturisko vidi. Teritorijas apmeklētājiem gida personīgā pieredze bieži vien liekas aizraujošāka par faktiem. Un tieši iespajds, kādu mēs kā gidi atstājam uz vietas apmeklētājiem, ir nozīmīga atslēga uz interpretatīvās sarunas vai gājiena panākumiem.

Iedvesma nevis instrukcijas

Mūsdienu pieeja mācīšanās procesiem uzsver, ka gidu interpretētāju uzdevums nav būt par instruktoru, par informācijas un faktu izklāstītāju. Mēs esam starpnieki, kas izskaidro, piedāvā apmeklētājiem paskatīties uz vietu no citas perspektīvas, ir gatavi dalīties pieredzējumā, un mudina viņus atklāt vairāk pašiem. Mūsu sarunu laikā mums jābūt arī gataviem, ka kāds apstrīdēs mūsu skatījumu uz konkrēto vietu.

Mēs labi pārvaldām dažādas lomas

Lai to paveiktu, mums jābūt gataviem spēlēt dažādas lomas. Gidi interpretētāji strīdas, klausās un ir starpnieki. Viņi izskaidro, iedvesmo un iedrošina. Viņi paaugstina spriedzi vai veicina atslābināšanos. Un viņi vienmēr atbalsta dalībniekus, kad tie jūsmo par jauniem atklājumiem un atklāsmēm. Viņi rada nelielu teātri, neaizmirstamu izrādi, kas nostiprina sniegto informāciju un atmiņas.

Uzdevums: Spēlēt dažādas lomas

Uz katras no desmit spēļu veicināšanas kartiņām vai lapiņām uzrakstam vienu vārdu, kā piemēram, 'gaisma', 'troksnis', 'starts', utt. Tad sagatavojam vairākas papīra cepures, uzrakstot uz katras cepures vienu izspēlējamo lomu, piemēram, 'skolotājs', 'mediators', 'stāstnieks', utt. Viens no mums izvelk vienu 'vārdu kartiņu', izvēlas 'lomas cepuri' un nospēlē lomu, iesaistot pārējos dalībniekus atbilstoši lomai. Pēc kāda laika nākamais dalībnieks izvēlas citu cepuri un 'vārdu kartiņu', un izspēlē jauno lomu. Spēle turpinās līdz visas cepures izmantotas. Šai spēlei ar cepurēm var būt dažādi varianti.

Interpretētāji veicina mantojuma popularizēšanu

*... aizsardzība caur atzinīgu novērtēšanu,
atzinīga novērtēšana caur izpratni,
un izpratne caur interpretāciju.*

Konrāds Virts

Mēs pārvaram vājības

Kā svarīga rakstura iezīme un nepieciešama prasība jebkurā veiksmīgā darbā ir spēja apzināties savas vājības, droši tikt ar tām galā, tajā pat laikā pieņemot tās kā izaicinājumu mācīties. Ik vienā interpretatīvajā gājienā mums vajadzētu tiekties sasniegt kādu mērķi. Un tūlīt pēc gājiena, veikt pašvērtējumu, lai uzzinātu cik labi esam mērķi sasnieguši.

Interpretētāji pārvērš fenomenus pieredzējumos

*Necenties apmierināt savu iedomību
mācot pārmēru daudz lietu.*

Pamodini cilvēkos ziņkārību.

*Ir gana pietiekoši tikai atvērt prātus;
Nepārslogo tos.*

Ieliec tajos tikai dzirksteli.

*Ja tajos ir labs uzliesmojošs materiāls,
tas aizdegies.*

Anatols Franss

Kā palīdzēt lietām un notikumiem atdzīvoties

Katras interpretatīvās aktivitātes kodols ir patīkams, pirmreizējs pieredzējums, ko sniedz autentiski mantojuma elementi. Lai pasvītrotu to vērtību, mēs saucām šos elementus par fenomeniem. Izmantojot mūsu sajūtas, mēs varam uztvert visus fenomenus, vai tie būtu taustāmi objekti, kā koki, gleznas vai mājas, vai netaustāmi, kā dejas, dziesmas vai saullēkts. Kā gidi interpretētāji mēs cenšamies izvēlēties tikai tos fenomenus, kurus var redzēt un sajust vietā un laikā, un mēs tos izceļam kā atsevišķas parādības. Piemēram, mēs neaplūkojam gotiskā stila baznīcu vispārīgi, skatoties uz to tikai kā vienu no sava laika arhitektūras pieminekļiem. Mēs vienmēr stāstām par tieši to īpašo baznīcu, kuru mēs varam redzēt, par tās īpašo vēsturi un tikai tai piemītošajiem īpašajiem raksturojošajiem lielumiem.

Tāpēc fenomena, piemēram, dabas rezervāta, interpretācija būs atšķirīga pavasarī un rudenī, tā būs citāda, ja spīdēs saule vai līs lietus. Piedzīvojot vietu vai objektu tā, it kā tas notiktu pirmo reizi, ir jebkuras interpretatīvās aktivitātes kāršu kavas pīķa dūzis. Pat ēkas drupas vai sabojāts artefakts, ko nejauši atrodam interpretatīvā gājiena laikā, parasti dod spēcīgāku pieredzējumu, kā perfekts artefakts vai tā attēls tavā kabatā. Jo labāk gids pārzinās situāciju un zinās kā sastapties ar negaidīto vai neparedzēto (līdz ar pieredzi varbūt paredzamo) objektu vai notikumu, jo labāks viņš vai viņa būs.

Uzdevums: Fenomena unikalitātes izcelšana

Mēs sadalāmies četrās grupās. Katra grupa dodas pie viena no četriem unikāliem objektiem, kas pirmajā mirklī izskatās vienādi, piemēram, četri ceļmalas koki, kas ir viena vecuma un augstuma. Katra grupa pēta tās izvēlēta objekta raksturīgās pazīmes un īpašības salīdzinot ar pārējiem objektiem. Nobeigumā katra grupa prezentē tās izvēlēto objektu, skaidri izklāstot tā īpašo 'individualitāti'.

Apslēptā sajūsma

Zibens šautra pāršķel priedes koku un tā vienu pusi pamazām iekaro sēne. Grupa, kas tiek vadīta koka virzienā no otras puses, nespēj noraksturot tā stāvokli kā nozīmīgu vai ko īpašu. Tomēr viņi drīz ar pārsteigumu atklāj bojāto daļu. Šādus atklājumus var radīt izmantojot pārsteidzošas skaņas un smaržas. Šādi atklājumi padara interpretatīvo gājienu ļoti pievilcīgu.

Uzdevums: Noslēpumu atklāšana

Dabas vai kultūras mantojuma vietā, piemēram, brīvdabas muzejā, katrs no mums sameklē kādu fenomenu, kas ietver sevī 'noslēpumus'. Tad viens no mums ved pārējos pie šī fenomena, arvien palielinot ekspektācijas, un tad pēkšņi atklājot apslēpto tik teatrāli cik vien iespējams.

Kā izvēlēties no daudzajiem līdzekļiem mērķa sasniegšanai

Turot prātā interpretatīvo trijstūri, mēs runāsim par līdzekļiem vai soļiem mērķa sasniegšanai, kas ir tie komunikācijas elementi, kuri palīdz apmeklētājiem vai dalībniekiem iepazīt un piedzīvot fenomenu. Jebkurš detalizēts skaidrojums var būt šāds līdzeklis, un mācību ekskursijas laikā vai kopā ar ekspertiem apmeklējot muzeju, šādi skaidrojumi ir pietiekoši. Bet aktivitātei, kas domāta nespeciālistu auditorijai, detalizēti skaidrojumi nav piemēroti. Šī iemesla dēļ gidi interpretētāji bruņojas ar plašu dažādu līdzekļu klāstu, kas piemērojami kā grupai tā fenomenam.

Metodiskie līdzekļi, kas palīdz iepazīt fenomenu

- ⇒ izskaidrojums
- ⇒ apraksts (novērojums)
- ⇒ stāstījums (dēku stāsts, pasaka, leģenda, joks)
- ⇒ tēlojošās mākslas līdzekļi (dzeja, rīmes, dziesmas, melodijas)
- ⇒ sensorās uztveres stimulēšana
- ⇒ iztēles veicināšana (piemēram, redzot klinti vai koka formu)
- ⇒ demonstrācija
- ⇒ ilustrēšana (fotogrāfija, zīmējums, statistika)
- ⇒ izpēte (eksperiments)
- ⇒ spēle (arī lomu spēle).

Šajā brīdī kļūst skaidrs, ka ne visi līdzekļi der visiem dalībniekiem – kas patiks vienam, nešķitīs pievilcīgs citam. Šo svarīgo faktoru, ko mēs apskatīsim vēlāk, ietekmē arī vārdi, kurus mēs izvēlamies runāt.

Kā panākt, ka fenomens paliek dalībnieku atmiņā

Retoriskie līdzekļi, kas palīdz iepazīt fenomenu

salīdzinājums	Šis māla trauks ir tik plāns kā pergaments.
piemērs	Pa šo tirdzniecības ceļu, piemēram, tika transportēts kaļķakmens.
tēlaini vārdi	Šiem senajiem podiem ir lielas ausis.
perspektīvas pārslēgšana	Ja mēs būtu ogļu dedzinātāji ...
humanizācija	... un tad vabole koka mizā domā ...
kontrasts	Daži strādāja mājās, citi pavadīja visu dienu šajā fabrikā.
acīmredzams pretstats	Miris koks patiesībā ir dzīvs!
citāts	Nabadzība ir noziedzības māte, kā iespējams, teicis Aristotelis.

Uzdevums: Tuvošanās fenomenam soli pa solim

Mēs uzrakstām līdzekļus, kas nosaukti iepriekšējos divos lodziņos, uz spēļu veicināšanas kartiņām, katru līdzekli uz atsevišķas kartiņas. Atrodam pievilcīgu dabas vai kultūrvēsturisku objektu un novietojam kartiņas starp mums un objektu. Pēc kāda laika katrs no dalībniekiem izvēlas vienu kartiņu. Kad visas kartiņas paņemtas, katrs dalībnieks pēc kārtas demonstrē savu izvēlēto līdzekļa pielietojumu; piemēram: dzīļa vaga klintī ⇒ citāts ⇒ Nepārtraukta ūdens tecēšana sadrupina akmeni (Herils no Samosas).

Skatoties uz bildi kopumā

Iepazīstot oriģinālus objektus vai vietas kā unikālus nenožīmē to, ka mēs nevaram aplūkot tos plašākā kontekstā. Dažreiz pat globāla reference piešķir jēgu (sk. 20 un 21.lpp.). Un kamēr interpretācija nenovirzās no fenomena, atsaukšanās uz globāliem piemēriem, lai izceltu mūsu pašu mantojumu, ir pieņemama.

Sarunas un gājieni

Kad mēs atklājam dažus fenomena noslēpumus, tajā pat laikā paliekot vienā vietā 5 līdz 10 minūtes, piemēram, pie veca cietokšņa ieejas, mēs to saucam par interpretatīvo sarunu. Interpretatīvās sarunas ir grupu vadīšanas pamatā. Labi apmeklētas izstādes un populāras vietas, kur nemitīgi ierodas jauni apmeklētāji, nodrošina lielisku izdevību iepazīt šo pieeju. Piemēram, piedāvājot vienādas interpretatīvās sarunas vienā un tajā pašā vietā un laikā. Interpretatīvais gājiens (22.lpp.) sastāv no vairākām interpretatīvajām sarunām. Abām interpretācijas pieejām nekad nevajadzētu būt monologam, tām vienmēr vajadzētu iesaistīt dalībniekus.

Interpretētāji piedalās savstarpējā apmaiņā

*Kamēr es runāju,
Es nepieredzēju neko jaunu.*

Marija fon Ebnere-Ešenbaha

Grupu vadīšanas priekšrocību apzināšanās

Pats pirmais interpretācijas princips saka, ka mums vajag pieskaņot iepazīstināšanu ar fenomenu katrai apmeklētāju grupai individuāli. Šim nolūkam ir noderīgi uzzināt kaut ko par apmeklētājiem, viņu sagatavotību un iepriekšējo pieredzi. Mēs varam to visu uzzināt un atbilstoši reaģēt, un tā ir viena no izcilajām gidu priekšrocībām, kas savukārt trūkst interpretatīvajām pultīm, stendiem vai multimēdiju iekārtām.

Kā atrast kontaktu ar apmeklētājiem

Lai panāktu dialogu, mums vispirms vajag nodibināt kontaktu ar dalībniekiem. Ja mēs atceramies interpretatīvo trijstūri, mēs atkal varam izmantot līdzekļus mērķa sasniegšanai. Taču tagad mēs runājam par līdzekļiem vai soļiem, lai tuvotos dalībniekiem.

Soļi no gida pie dalībniekiem

- ⇒ saprotamība (valoda un saturs)
- ⇒ acu kontakts (arī reakciju novērtēšana)
- ⇒ atrašanās ar seju pret apmeklētājiem un piemērotu žestu un mīmikas izmantošana
- ⇒ humors
- ⇒ atvērtība (piemēram, gatavība novirzīties no personīgajām idejām)
- ⇒ iepazīšanās vienam ar otru un dalībnieku vārdu izmantošana
- ⇒ klausīšanās, lai uzzinātu vairāk (Ā, tā tad jūs esat šeit biežs viesis?)
- ⇒ līdzīgu interešu un uzskatu uztveršana un izmantošana
- ⇒ atsaukšanās uz draugiem un grupām, ar ko saistīti dalībnieki
- ⇒ atsaukšanās uz dalībnieku personīgo pasauli (darbu, ģimeni, hobijiem, utt)

Gidi interpretētāji spēj atstāt ietekmi caur to, ko viņi saka un kā viņi to pasaka. Grupu vadīšana ir publiska runa un komunikācija. Abas prasmes var apgūt vispārīgos publiskās runas kursus, piemēram tautskolās vai pieaugušo izglītības iestādēs. Divi uzdevumi ir doti kā piemēri no šādiem kursiem.

Uzdevums: Parādīt savu garastāvokli

Mēs izvēlamies kādu neitrālu apgalvojumu (piemēram: Rudenī putni lido uz dienvidiem). Sagatavojam nelielas kartiņas un uz katras no tām uzrakstām vienu īpašības vārdu, kas raksturo noskaņojumu (piemēram: depresīvs, kautrīgs, augstprātīgs, utt.). Tad katrs dalībnieks izvelk vienu kartiņu un pasaka šo apgalvojumu, parādot attiecīgo noskaņojumu, kamēr pārējie cenšas saprast, kurš vārds ir domāts.

Uzdevums: Spēlēt lomu neizmantojot vārdus

Mēs izdomājam vienkāršu stāstu (piemēram: pastaiga dabā) ar darbībām (piemēram: sapakot mugursomu, atrast ceļu, utt.), uzrakstām šīs ainiņas uz kartiņām un tās numurējam. Visi dalībnieki saņem vienu kartiņu. Pēc kārtas tie prezentē savu ainiņu, izmantojot tikai kustības, žestus un mīmiku. Nekāda skaņa nav pieļaujama. Beigās, kad viss stāsts ir izspēlēts, grupa nolemj, kura darbība tika atainota vislabāk un kāpēc.

Sarunu uzsākot

Pat tad, ja jau esam pievērsuši savu uzmanību tam, kā padarīt prezentāciju pievilcīgāku, ja viens no gājiena gida pavadībā kāršu kavās dūžiem ir saruna, gidam vajag ātri pārslēgties no 'lekcijas lasīšanas' uz īstu savstarpējo apmaiņu ar dalībniekiem. Grupu, kas ir ieslīgusi pasīvā informācijas saņēmēja stāvoklī, ir grūti 'dabūt atpakaļ pie dzīvības'.

Iedzīlināšanās mūsu dalībnieku personīgajā pasaulē

Savstarpējā apmaiņa var veidoties, ja gidam un grupai ir kopīgi pieredzējumi, kas rosina diskusiju, vai no jautājumiem, kurus izvirza gids. Šajā gadījumā atvērtie jautājumi ir īpaši noderīgi. Atvērtie jautājumi ir tādi jautājumi, kas provocē dažādas atbildes, atkarībā no dalībnieku personīgajiem pieredzējumiem, nevis tikai 'jā' vai 'nē'. Piemēram: Par kuru no Eiropas reģioniem šī ainava jums atgādina? Dažādās atbildes bieži dod labu iespēju sākt sarunu.

Uzdevums: Atvērtu jautājumu uzdošana

Mēs izveidojam četras grupas. Katra grupa izvēlas vienu fenomenu un sagatavo jautājumus par šo fenomenu:

- ⇒ vienu fokusēto jautājumu (jautājumam jābūt tieši par pašu fenomenu), piemēram: Kā skan šī poda lauska, ja tu pa to uzsit ar pirkstu galiem?
- ⇒ vienu pārnesamo jautājumu (kas prasa iesaistīt dalībnieku personīgo pasauli), piemēram: Kur tu agrāk redzēji šādu keramiku?
- ⇒ vienu procesa jautājumu (kas meklē atbildi uz jautājumu, kā kaut kas varēja notikt), piemēram: Kādos apstākļos šādi podi var saglabāties tik ilgu laiku?
- ⇒ vienu novērtēšanas jautājumu (kas prasa noskaidrot viedokli), piemēram: Vai apbedījumos apglabāto keramiku vajadzētu izrakt vai tā jāatstāj, kur tā ir.

Pēc tam viens no katras grupas sāk dialogu ar visiem pārējiem, diskrēti iesaistot visus četrus jautājumus. Kad tas ir izdarīts, mēs salīdzinām, ko esam uzzinājuši.

Aizvērtie jautājumi sniedz tikai vienu noteiktu atbildi (piemēram: Kā sauc šo arhitektūras stilu? Vai kāds to zina?). Tos vajadzētu izmantot patiešām ļoti reti, jo to uzdošana bieži vien pārvērš aktivitāti formālā 'mācību stundā'. Protams, atbildes var izmantot, lai sniegtu izskaidrojumus.

Iesaistot sevi un dalībniekus pilnībā

Gidi interpretētāji vienmēr uzrunā galvu, sirdi un roku. Tas, ko cilvēki ir spējīgi izjust, ko viņi saka un ko paši dara, palīdz viņiem iegūt daudz dziļāku pieredzējumu, nekā tikai klausīšanās vai redzēšana.

*Tikai ar sirdi tu vari redzēt pareizi;
Tas kas ir būtisks, ir neredzams acij.*

Antuāns de Sent-Ekziperī

Interpretatīvās aktivitātes pirmais posms varētu būt demonstrācija, kuras laikā tiek iesaistīti dalībnieku grupas indivīdi (Vai jūs varētu satvert šo zaru?). Ir vajadzīgs kaut kas, kas pievelk lielāko daļu cilvēku. Vēl viens stimulants varētu būt kaut kā meklēšana, piemēram, izmirstoša auga vai arhitektūras stila elementa atrašana.

Otrais posms ir reāla piedalīšanās, un tas ir viens solis tālāk. Tas nodrošina iespēju noteikt aktivitātes progresu. Šis piedalīšanās jēdziens, kas spēlē ļoti svarīgu lomu mūsdienu mācīšanās procesā, tiek uzsvērts kā ļoti būtisks arī dabas un kultūras interpretācijā vairāk kā 50 gadus. Ja cilvēki piedalās, viņi ir pilnīgi iesaistīti procesā. Piemēram: Romiešu villas drupu apmeklētāji izrāda interesi par kādu no romiešu ģimenes dzīves aspektiem, un gids tūlīt iepazīstina ar lietām un telpām, kas ar šo jautājumu saistītas.

Viens no piedalīšanās izaicinājumiem varētu būt tas, ka interpretatīvās aktivitātes norise nav detaļās paredzama. Nākamajās lapās mēs izskaidrosim, kā tikt galā ar šo neparedzamību.

Interpretētāji pieskaņo faktus jēgpilniem tematiem

*Lai piesaistītu cilvēku uzmanību,
zinātniski fakti jāpārvērš
baudāmos stāstos.*

*Tādā gadījumā mīts ir dots
nevis lai sacenstos ar patiesību,
bet lai savienotu to,
kas cilvēkiem ir svarīgs ar to,
kas liek viņiem sapņot.*

Deniss Guedj

Interpretatīvais temats

Ja mēs vērojam pieredzējušus gidus interpretētājus darot viņu darbu, uz mums spēcīgu iespaidu atstāj vieglums un koncentrētība, ar kādu viņi vada savas interpretatīvās sarunas un ekskursijas. Noslēpums slēpjas prasmē saspiest garus stāstus pārliecinošos tematos. Temats ir viens no vissvarīgākajiem interpretācijas elementiem. Tas savieno interpretatīvā trijstūra trīs stūrakmeņus, tas modina iekšējos tēlus un tas stimulējošā veidā piešķir notikumam skaidru virzienu. Bet tas apgāž kājām gaisā dažus formālās izglītības tradicionālos procesus.

Meklējot jēgpilnus tematu formulējumus

Gatavojot ekskursiju, daži gidi cenšas fokusēties uz nosaukumiem un faktiem. Interpretācijā šis uzsvars ir novirzīts uz tematiem un vērtībām, ko tie piešķir. Tas nenožīmē, ka fakti nav svarīgi. Tie ir svarīgi, bet interpretācijā tie grupējas mazliet savādāk – apkārt tematam. Tādā veidā faktus iespējams daudz labāk atcerēties. Temats attēlo lielāku patiesību, kas saistāma gan ar fenomena dabu, gan dalībnieku iepriekšējo sagatavotību un pieredzējumu.

Tematu formulējumu piemēri

- ⇒ Šī mazā sēkliņa satur sevī milzu koku. (Priedes sēkliņa)
- ⇒ Fermera sieva nekad nekāra šo kleitu skapī. (Skrandaina kleita)
- ⇒ Šim grozam vajadzēja maz materiāla, bet daudz prasmju. (Vecs pīts grozs)
- ⇒ Šeit mēs stāvam – senas jūras dibenā. (Smilšakmens plāksne)
- ⇒ Šī skarbā zeme padara izdzīvošanu par izaicinājumu. (Neauglīga aizlaista zeme)

Temati ir stāsti viena teikuma garumā, kas rezonē ar dalībnieku iepriekšējo pieredzējumu. Kā tas redzams augstāk sniegtajos piemēros, tie tieši saistīti ar fenomeniem (ja vien tie neveido interpretatīvā gājiena pamatu kā galvenie temati; sk. arī 22.lpp).

Kā temati darbojas

Kā piemēru paņemsim sīku sēkliņu. Tā ietver sevī to, kas kādreiz būs milzīgs koks. Koks ir fenomens: mēs varam to redzēt, dzirdēt, sataustīt, smaržot un garšot. Ko mēs nevaram pieredzēt ir tā augšanas process. Mēs pieņemam, ka tas ir fakts. Tomēr zināšanas, ka koks var augt, neietekmē mūs ļoti dziļi. Taču apjausma, ka kaut kas tik neievērojami sīks izaug par kaut ko tik iespaidīgu, var piešķirt procesam dziļāku pievienoto vērtību. Mēs atpazīstam šo procesu no mūsu pašu dzīves, tas izraisa emocijas un liek atcerēties vērtības – šajā gadījumā, iespējams, apbrīnu un ideju par paša attīstību. Kā rezultātā viena neliela sēkliņa pēkšņi iegūst nozīmi, un mēs sajūtamies ar to saistīti.

Fenomens	Fakts	Vērtība
Šī priedes sēkliņa	izaugs	no kaut kā necīga par kaut ko iespaidīgu.

Uzdevums: Nošķiram faktus no vērtībām

Mēs ejam ārā un izretināmies. Katrs no mums sameklē kādu mazu objektu, kas izraisa mūsos reakciju. Mēs savācam visus mūsu objektus uz auduma gabala un tos vērojam, mēģinot saprast, kas tie ir. Tad dalībnieki viens pēc otra laiž savu objektu apkārt pa apli, izskaidrojot tā nozīmi priekš viņa / viņas (piemēram, sakošļāta putna spalva, kas izsaukusi līdzjutību). Kopīgiem spēkiem mēs atrodam atšķirību starp faktu (Kas ir kas?) un vērtību, ko tas piešķir (Ko tas manī izraisa?).

Universālo lielumu noteikšana

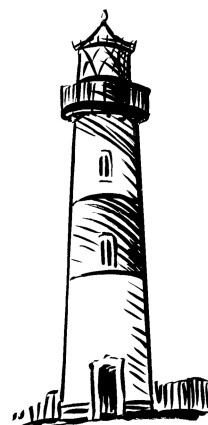
Pirmajā mirklī šķiet, ka jēdzienu nozīmes ir individuālas, taču dažas no tām ir saprotamas gandrīz visiem cilvēkiem. Tās sauc par universālajiem jēdzieniem, kā dzimšana un nāve, vai brīvība un nebrīve. Temati, kas iever sevī dziļumus, kas ir universāli, gandrīz vienmēr nostrādā. Tie izraisa kaut ko ikvienā, pat ja dažādu cilvēku uztverē tiem nav viena un tā pati nozīme. Taču universālie jēdzieni ir arī zināmā mērā aizstājami lielumi un tāpēc tiecas būt virspusīgi, īpaši, ja mēs lietojam vienus un tos pašus universālos jēdzienus pārāk bieži un ja mēs nepārliciecināties, ka to svarīgums, to īpašā vērtība kādai vietai vai objektam ir acīmredzama.

Nedzīvā atdzīvināšana

Daudziem no mūsu grupu dalībniekiem augi (īpaši ziedoši augi) ir pievilcīgāki kā akmeņi, un dzīvnieki (īpaši dzīvnieku mazuļi) ir pievilcīgāki kā augi, kamēr cilvēki (īpaši bērni) ir vispievilcīgākie lielākajai daļai no mums. Mazāk atraktīvi fenomeni saņem vairāk uzmanības, ja tos sasaista ar kaut ko atraktīvāku. Piemēram, keramikas lauska kļūs daudz pievilcīgāka, ja būs aizraujošs stāsts par to, kā tā atklāta, vai ko šis māla pods simbolizējis kādā senā kultūrā.

Uzdevums: Objektu sasaistīšana ar stāstiem

Vienā somā mēs savācam tik daudz ikdienā lietojamu priekšmetu, cik grupā cilvēku. Mēs apsēžamies aplī, un viens no mums paņem somu. Viņš vai viņa izņem pirmo priekšmetu, kas gadās pa rokas, un izstāsta stāstu, kas padara to pievilcīgu visas grupas acīs. Šādā veidā soma tiek padota apkārt pa apli. Ja kāds nevar izdomāt stāstu par kādu no priekšmetiem, viņš vai viņa noliek priekšmetu apļa centrā un ņem nākamo. Tie objekti, kas centrā, tiks atdzīvināti pēdējie. Uzmanību! Interpretācijā mēs nekad neizgudrojam stāstus, kas nav pamatoti ar faktiem! Izņemot gadījumus, kad mēs skaidri pasakām, ka tas tā ir.

Uztverot tematus kā bākas

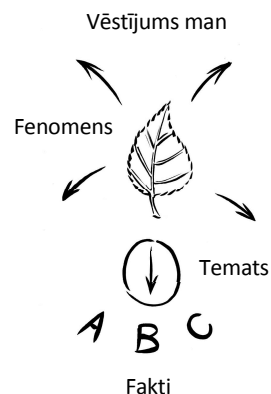
Temats ir ne tikai atbalsta rīks, kas sekmē attiecību veidošanu starp mūsu dalībniekiem un fenomeniem, tas ir arī organizēšanas instruments. Kā bāka, kas vada kuģa kursu, temats ir vienīgais elements interpretatīvajā sarunā, kas nav atvērts izmaiņām. Tas ļauj dalībniekiem pieredzēt fenomenu, izprast tā vērtību bez riska pazaudēt fokusu. Pielietojot bākas metaforu vēlreiz: Vēju un jūras straumju dēļ mēs reti piekļūstam bākai pa taisnu ceļu, taču mēs vienmēr turam to acu priekšā.

Uzdevums: Vērtības rieksta kodolā

Tuvākajā apkārtnē katrs no mums sameklē kādu fenomenu, kas mūs īpaši uzrunā, un velta apmēram desmit minūtes, lai to uzzīmētu uz kartiņas. Pēc tam dalībnieki sadalās pa pāriem, pāros apmainās ar kartiņām, apmeklē viens otra izvēlēto fenomenu, un izstāsta otram, kas tas bija, kas viņu tā iespaidoja. Tad viņi izšķiras uz 10 minūtēm, apsēžas un rezumē dzirdēto vienā īsā un trāpīgā teikumā. Pēc tam visi atkal satiekas un grupa iet no fenomena pie fenomena bez sarunāšanās, katrs pasaka pie sava fenomena tikai to vienu teikumu. Beigās mēs visi nolemjam, kurš teikums vislabāk atbilst interpretatīvās sarunas tematam.

Uzdevums: Tematu atklāšana caur 'vēstījumiem man'

Visi no mums skatās uz vienu fenomenu un apsver, ko tas varētu mums pastāstīt par sevi. Mēs rakstām šos 'vēstījumus man' (piemēram, pie liela klints gabala: Ledājs mani te atnesa) uz papīra sloksnēm un novietojam tās piemērotā vietā apkārt fenomenam. Tad mēs izlemjam, kurš 'vēstījums man' ir visvairāk piemērots, lai to pārveidotu par tematu, kāds aizraujošs stāsts varētu rasties izmantojot šo tematu, un kādi fakti varētu stiprināt šo stāstu.

Izkārtojuma mainīšana

Trijstūra formēšana atrašanās vietā

Interpretācijā cilvēku izkārtojums autentiskās vietās un objektos tiek saukts par 'formējumu', un pastāv apmēram pusducis šādu formējumu. Pats svarīgākais princips ir – interpretētājam nevajadzētu stāvēt starp fenomenu un dalībniekiem, izņemot gadījumu, kad gids ar iepriekšēju nodomu aizsedz fenomenu, lai to atklātu vēlāk. Vairākumā gadījumu ir labāk, ja fenomens, interpretētājs un dalībnieki formē interpretatīvo trijstūri, par kuru rakstīts 8.lappusē.

Atbilstoša izkārtojuma piedāvāšana grupai

Dalībniekiem vajag laiku un telpu, lai nokļūtu līdz attiecīgajam fenomenam un tur atrastu savu vietu. Ceļā pie fenomena interpretētājs parasti iet dažus soļus pa priekšu, pagaida līdz grupa ieņem savu vietu un tad meklē labāko atrašanās vietu sev. Šis ir process, kuru grupa parasti nepamana. Ļoti reti, t.i. ja grupai ir riska draudi vai formēšanās nav notikusi (lai gan tas ir ļoti svarīgs moments interpretācijā), interpretētājam vajag norīkot dalībniekus, piemēram, atkāpties soli atpakaļ, izkārtoties rindā vai izveidot apli. Atbilstošs cilvēku izkārtojums ir svarīgs kritērijs izvēloties fenomenu.

Dažādu izkārtojumu izmantošana

Katram izkārtojuma veidam ir savi plusi un mīnusi. Lineārajam formējumam (1.attēls) ir daudzi trūkumi, taču reizēm tas ir nenovēršams. Piemēram, uz takas, kas šķērso kalna nogāzi un no kuras paveras krāšņs skats, uz balkona ar skatu uz pilsētu, uz mola, no kura var redzēt krabjus zem ūdens, vai klints pakājē, kur klints iežos labi var redzēt fosilijas. Ja vien iespējams, šādos gadījumos grupai jau iepriekš jādod norādes par vislabāko izkārtšanās vietu.

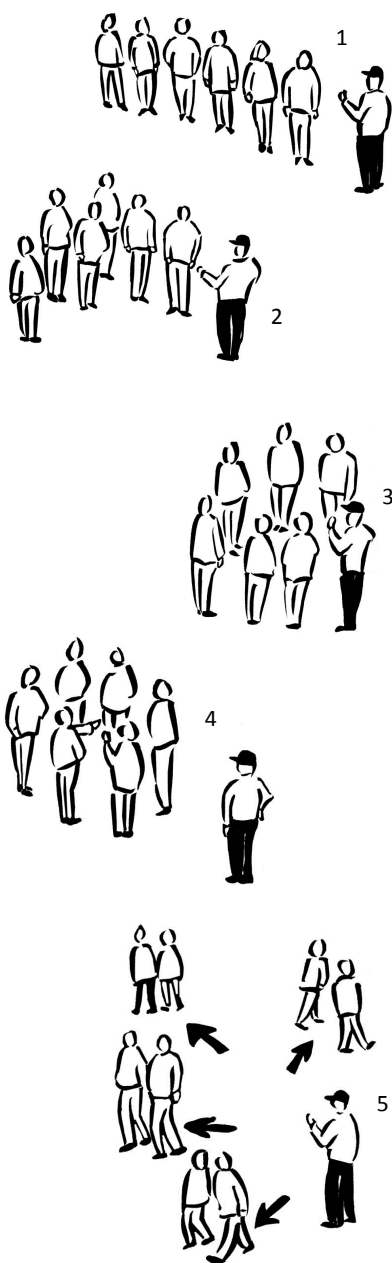
Nevienam izkārtojumam nevajadzētu dominēt pār interpretatīvo gājieni, lai gan ar tā saukto didaktisko formējumu (2.attēls) tā bieži gadās. Šajā gadījumā grupas uzmanība ir vērsta uz interpretētāju, un ir rezultāts tam, ka interpretētājs šajā laikā runā. Ja interpretētājs spers soli sāņus, lai fenomens ir skaidri redzams, grupa pati izkārtosies trijstūra trešajā stūrī.

Viens veids kā novērst grupas uzmanību no interpretētāja uz pārējiem grupas dalībniekiem, ir izmantojot konferences formējumu (3.attēls). Tas veidojas kā rezultāts sarunai, kuras laikā fenomens ir daļa sarunas vai, ja iespējams, tās centrā. Šis formējums izveidosies automātiski, ja uzmanību fokusēsiet uz kādu mazu objektu, piemēram, bultas uzgali.

Ja interpretētājs atkāpjas atpakaļ, prom no apla, un vada sarunu no malas, rezultātā veidojas mācību formējums (4.attēls).

Ir iespējams sadalīt grupu, iedodot tās dalībniekiem dažādus uzdevumus (piemēram, meklēšana vai novērošana), un lūdzot viņus pēc uzdevuma veikšanas sniegt pārskatu. Šis ir individuālā uzdevuma formējums (5.attēls).

Formējumus ietekmē pieejamā laukuma lielums un situācija apmeklējuma vietā. (straume, tīršana, utt.). Jo lielāka grupa, jo mazāka izvēle gidam. Kā jau iepriekš teikts, būtu labi katras sarunas laikā vismaz vienu reizi mainīt izkārtojumu. To var sasniegt ar uzdevumu: Noslēpumu atklāšana (sk. 10.lpp.).

Palīglīdzekļu apzināta izvēle

Pastāv neskaitāmi veidi kā interpretatīvā gājiena laikā 'izburt' nepieciešamos priekšmetus no somām vai mugursomām. Šeit svarīgs ir priekšmetu izvēles kritērijs – tiem jāatbalsta fenomena un temata uztvere, nevis vienkārši jāuzrodas tāpat vien.

Bieži vien uz uzskates un palīglīdzekļiem var vairāk paļauties, kā uz fenomenu tā atrašanās vietā. Tas ir konstants risks. Piemēram, uzskatīšanās pie stendiem, kas uzstādīti vietās vai pie objektiem, var palīdzēt orientēties (ja tie satur kartes), bet var arī novērst uzmanību no pirmā mirkļa sastapšanās ar vietām un to fenomeniem.

Uzskates un palīglīdzekļi var radīt patīkamus efektus, bet tos vajadzētu lietot piesardzīgi. Ne viss, ko ieliekam somā priekš neparedzētiem gadījumiem, ir jāvelk ārā. Un ne visas grupu izklaidējošas lietas vai darbības palīdz iepazīt fenomenu.

Palīglīdzekļu saprātīga lietošana

Palīglīdzekļi

- ⇒ palīdz labāk saredzēt (piem.: binokļi, palielināmie stikli)
- ⇒ ierāmē skata laukumu (piem.: mazi fotogrāfiju rāmji)
- ⇒ fokusē skatīties (piem.: caurules, caur kurām skatīties)
- ⇒ parāda citu perspektīvu (piem.: spoguļi)
- ⇒ pārslēdz uz citām izjūtām (piem.: acu aizsienāmie, ausu aizbāžņi)
- ⇒ kalpo kā zīme vai savienojums (piem.: karogi, auklas)
- ⇒ piedāvā ieskatīties dziļāk (piem.: naži mizas griešanai vai pacelšanai)
- ⇒ izskaidro īpatnības (piem.: funkcionālu modeļu shēmas)
- ⇒ padara procesu labāk uztveramu (piem.: modeļi, vēsturiski attēli)
- ⇒ paplašina pieredzējumu (piem.: ražojumi, kā sveķi, sidrs, milti)
- ⇒ stimulē iztēli (piem.: akvareļi uz cieta pamata)

Novirzīšanās: Dzīvā interpretācija kā īpaša grupu vadīšanas forma

Īpaši svarīgi palīglīdzekļi ir dzīvajā interpretācijā ar kostīmiem, ko bieži izmanto vēsturiskās ekskursijās. Iejūtoties tēlos, ģērbušies attiecīgā laika perioda kostīmos, dalībnieki redz lietas caur tā laika cilvēku acīm, iegremdējas citā laikmetā, un izveido dziļāku saikni.

Mēs nošķiram divas lietas – dzīvo interpretāciju pirmajā personā (kad es spēlēju lomu) no interpretācijas trešajā personā, kas ir aprakstoša un vairāk raksturīga interpretatīvajam gājenam, kad interpretētājs efekta palielināšanai valkā kostīmu. Tad loma īstenībā netiek spēlēta, bet dalībnieki iepazīstas ar tēlu ar palīglīdzekļu palīdzību.

Dzīvajā interpretācijā pirmajā personā interpretētājs nepārtraukti uzvedas tā, kā tā laika perioda cilvēks būtu uzvedies. Tas prasa radīt attiecīgo tēlu iepriekš, vai nu studējot tā ievērojamā cilvēka biogrāfijas, kuru izvēlamies tēlot, vai radot fiktīvu attiecīgā laika cilvēka tēlu. Mēs domājam par to, kur šis cilvēks dzīvoja, cik bērnu tam bija, par ko tas turēja rūpi, kas bija tā draugi un ienaidnieki, utt. Lai atbildētu uz dalībnieku jautājumiem, mums jāiesaista viņi spēlē, un tas prasa skatuviskā un improvizācijas prasmes. Šī iemesla dēļ pirmās personas dzīvā interpretācija tiek bieži pielietota tikai uz īsu laiku tradicionālā interpretatīvā gājiena laikā, piemēram, apmeklējuma laikā brīvdabas muzejā viduslaiku ogļu dedzinātājs demonstrē savu darbu.

Lai ļautu paskatīties no dažādām perspektīvām (tāpēc, ka tas padara dzīvo interpretāciju daudz vieglāku), dažreiz vairāki interpretētāji tiek iesaistīti vienā pasākumā. Viņi parādās darbības vietā negaidīti, attēlo dažādas personas, iedvesmo un iesaista dalībniekus caur saviem motīviem un raksturiem.

Tā iemesla dēļ, ka dzīvā interpretācija var būt daudz vairāk prasoša kā vienkārši interpretatīvs gājiens, tā netiek aplūkota mūsu interpretatīvās grupu vadīšanas pamatatpazīšanas kursā.

Traucēkļu pieņemšana

*Traucējumi gadās,
vai mēs to gribam vai nē.*

Rūta Kona

Uztverot starpgadījumus kā iespējas

Dalībnieku uzmanība bieži ir vislielākā, kad notiek kaut kas, kas acīmredzami nav bijis plānots. Šādi pārsteigumi paliek atmiņā vienmēr un, ja vien izmantojam izdevību, tie ir arī efektīvs mācīšanās veids. Tāpēc ir svarīgi uztvert traucēkļus kā izaicinājumus dziļākai temata iepazīšanai. Protams, tas nenozīmē, ka interpretatīvo gājienu nevajag plānot. Ja interpretētājs ir spējīgs tikt galā ar incidentiem, dalībnieki to parasti novērtē. Grupas garastāvoklis mainās zibenīgi, ja kļūst skaidrs, ka starpgadījuma iemesls ir sagatavošanās trūkums.

Neparedzamo gadījumu iesaistīšana

Traucēkļi bieži vien izceļas no pašiem fenomeniem. Vai nu kaut kas nav vietā (piemēram, objekts izņemts no ekspozīcijas), vai kaut kas ir pievienots (piemēram, retas sugas putns pēkšņi parādās pārgājiena laikā). Laikapstākļi arī vienmēr sagādā pārsteigumus. Un te nu nāk palīgā temati, kurus var efektīvi izvērst. Izaicinājums ir spēt apvienot neparedzamo notikumu ar vadošo tematu. Tas nāk ar pieredzi un to var sasniegt daudz biežāk, kā mēs sagaidām.

Traucēkļi bieži vien izceļas no pašiem fenomeniem. Vai nu kaut kas nav vietā (piemēram, objekts izņemts no ekspozīcijas), vai kaut kas ir pievienots (piemēram, retas sugas putns pēkšņi parādās pārgājiena laikā). Laikapstākļi arī vienmēr sagādā pārsteigumus. Un te nu nāk palīgā temati, kurus var efektīvi izvērst. Izaicinājums ir spēt apvienot neparedzamo notikumu ar vadošo tematu. Tas nāk ar pieredzi un to var sasniegt daudz biežāk, kā mēs sagaidām.

Uzdevums: Reaģēšana uz pārsteigumiem

Visi, izņemot trīs cilvēkus no grupas, atstāj tikšanās vietu. Divi no palikušajiem sāk lomu spēli un ar vārdiem un žestiem darbojas atbilstoši izvēlētajai ainai (piemēram, koka ciršana ar milzīgu divroku zāģi). Trešais darbojas kā skatuves direktors un sasit plaukostas, tiklīdz darbība izskatās aizraujoša. Šajā mirklī aktieri 'sastingsst'. Kāds no pārējās grupas ierodas notikuma vietā un nomaina vienu no aktieriem, ieņemot tieši to pašu pozu. Iepriekšējais spēlētājs kļūst par skatītāju. Direktors atkal sasit plaukostas un tagadējais pāris sāk spēlēt izrādi. Svarīgākais noteikums ir tāds – tas, kurš tikko pievienojies, uzņem spēles vadību, kamēr tas, kurš tur jau bija, reaģē uz pienācēju. Ja jaunpienācējs saprot ainu citādi (piemēram, velosipēda riepas pumpēšana, nevis koka ciršana) spēle ieņem pilnīgi citu virzienu. Kad visi dalībnieki piedalījušies, mēs atsaucam atmiņā visas scēnas.

Traucēkļu, kas nāk no grupas, pieņemšana

Traucēkļi var būt sekas debatēm ar dalībniekiem, kuri ir (vai izliekas, ka ir) gudrāki par interpretētāju vai kuri nepiekrīt teiktajam. Lai gan parasti mums vajadzētu aicināt dalībniekus darboties līdzīgi, to iemeslu dēļ, kas jau minēti iepriekš, situācija kļūst sarežģīta, ja vieni un tie paši cilvēki vēlas iebilst vai ar kaut ko papildināt visu, ko mēs sakām. Viens veids kā tikt ar to galā ir ierādot viņiem vietu, uzaicinot viņus darboties kā partnerus, pašiem nezaudējot vadošo lomu. Ja tas nepalīdz, uzdodam jautājumu grupai – vai viņi gribētu pievienoties dziļākai diskusijai par tematu vai turpināt gājienu.

Tikšana galā ar konfliktiem nav šī kursa daļa, bet te atkal jāpiemin, ka daudzās valstīs konfliktu vadība tiek mācīta, piemēram, pieaugušo izglītības iestādēs, un šo izdevību vajadzētu izmantot, ja vien iespējams.

Šķēršļu atpazīšana

Nemot vērā vispazīstamāko vārda 'interpretācija' pielietojumu, tā nozīme ir 'fenomena, jeb nosūtītāja, valodas tulkošana uz klausītāja, jeb saņēmēja, valodu'. Tas var būt diezgan sarežģīti vairāku faktoru dēļ. Tie ir:

- ⇒ iekšējās barjeras:
negatīva attieksme, informācijas trūkums, prāta ierobežojumi
- ⇒ ārējās barjeras:
nepiemēroti vai iztrūkstoši palīgīdzekļi vai ierīces
- ⇒ komunikācijas barjeras:
valodas problēmas, pārpratumi

Saskaņā ar šo izpratni, ideja, par no barjerām brīvas piekļuves vienam pie otra meklēšanu starp dalībniekiem, fenomenu un interpretētāju, kā arī eksistējošo barjeru pārvarēšanu, nav ierobežota un nerunā tikai par cilvēkiem ar īpašām vajadzībām. Visnepārprotamākais limitētas piekļūšanas piemērs, protams, ir cilvēki ratiņkrēslos, bet tik pat labi tie ir arī cilvēki, kuri stumj bērnu ratiņus. Ir aprēķināts, ka Centrālajā Eiropā 40% dabas un kultūras mantojuma vietu apmeklētāju ir tā vai citādi fiziski ierobežoti (piemēram, vājināta redze, dzirde, pārvietošanās). Pieaugot sabiedrības vidējam mūža ilgumam, šis cipars palielinās. Lauku apvidos vecāki cilvēki nevar pilnībā ērti pārvietoties, jo nav vietu, kur apsēsties vai nav tuvumā esošu tualetu. Cilvēkiem, kuri ir pārcēlušies uz dzīvi kādā citā valstī, ir valodas un kultūras barjeras. Un, lai gan daudzi cilvēki ir ar acīmredzamām redzes problēmām, cilvēki ar dzirdes traucējumiem sastāda vēl lielāku grupu. Taču viņi bieži paliek nepamanīti.

Uzdevums: Neparastu sensoro pieredžu apgūšana

Mēs sadalāmies divās grupās. Abas grupas sagatavo interpretatīvo sarunu par vienu un to pašu fenomenu. Vienā gadījumā dalībniekiem aizsien acis; otrā gadījumā pielieto ausu aizbāžņus. Abas grupas pēc kārtas izspēlē apmeklētāju grupas lomu un dodas viena pie otras. Šis uzdevums dod labākus rezultātus, ja 'apmeklētāji' nezina, kas ir fenomens. Vislabāk ir, ja grupas dalībnieki ir ar reālu invaliditāti. Cilvēku ar invaliditāti apvienības ir atsaucīgas un kooperējas kā partneri šajā gadījumā.

Pieejamības nodrošināšana

Pieejamība nozīmē to, ka apstākļi ļauj visiem cilvēkiem darboties bez citu palīdzības (izņemot ratiņkrēslu stumšanu vai akla cilvēka pavadīšanu). Ikviens spējams atbilstošs, pieejamu interpretatīvo gājienu plānošanai vajadzētu ietvert atpūtas iespēju nodrošināšanu un taku bez šķēršļiem izveidošanu tā vietā, lai piedāvātu īpašu maršrutu cilvēkiem ar invaliditāti. Tas pats attiecas uz dalībniekiem ar dzirdes traucējumiem (jārunā lēnām un skaidri) vai redzes traucējumiem (jāpievērš uzmanība attālumam un kontrastam). Ir noderīgi vienmēr paskaidrot vairāk nekā mazāk, lūgt dalībniekus sniegt atgriezenisko saiti, un jau plānojot paredzēt vismaz divu sajūtu izmantošanu ikvienā aktivitātē (piemēram, skatīties uz artefaktu un to aptaustīt).

Tam vajadzētu būt ikviena interpretētāja mērķim – nodrošināt regulāru saskari ar cilvēkiem ar īpašām vajadzībām, tā lai interpretētājs varētu darboties ar viņiem tieši tāpat, kā ar visiem pārējiem.

Apvāršņa paplašināšana

*Mūsu lielākais izaicinājums
šajā jaunajā gadsimtā
ir paņemt ideju,
kas liekas abstrakta
– ilgtspējīga attīstība –
un pārvērst to par realitāti
visas pasaules cilvēkiem.*

Kofi Annans

Ilgtspējas izpratne

Kopš Apvienoto Nāciju Zemes Samita, kas notika Rio 1992.gadā, ilgtspēja ir kļuvusi par vispasaules principu. Ilgtspējīga attīstība, īpaši industrializētajās valstīs, nozīmē sākt būtiski ievērot mūsu dabiskās vides noteiktos limitus. Tas ir svarīgs garants, lai nākošās paaudzes varētu dzīvot cilvēka cienīgu dzīvi. Bet ilgtspējīga attīstība nozīmē arī mūsu paaudzes aktīvu rīcību, kur globālais taisnīgums ir zem jautājuma. Piemēram, neekspluatējot lēto darbaspēku citās pasaules daļās. Mācīšanās ilgtspējīgai attīstībai ir priekšnoteikums grūtību pārvarēšanai, lai pārietu uz sabiedrību, kas respektē šos abus izšķirošos uzdevumus. Kā mūsu mantojuma popularizētājiem mums vajadzētu padomāt, kā dot savu ieguldījumu kopējā lietā.

Neilgtspējīgas attīstības pazīmju atpazīšana

Viens veids kā integrēt ilgtspējīgas attīstības principus interpretatīvajā gājienā (kā papildinājumu pozitīviem piemēriem), ir identificēt fenomenus, kas uzrāda neilgtspējīgas attīstības pazīmes. Tādas pazīmes, kuras ir globāli noteiktas un ar augstu ticamības pakāpi. Vācu Konsultatīvā Padome globālo izmaiņu jautājumos (WBGU) ir definējusi 16 šādas pazīmes.

Trīs neilgtspējīgas attīstības pazīmes

Resursu pārtērēšanas sindroms

Ainavas dabiskā ekosistēma tiek pārmērīgi ekspluatēta.

- ⇒ piemērs Dienvidamerikā: Amazones lietusmežu izciršana
- ⇒ piemērs Eiropā: pārmērīga zivju nozveja Vidusjūrā

Katanga sindroms

Vides degradācija iztērējot neatjaunojamus dabas resursus un atstājot neauglīgu tukšumu.

- ⇒ piemērs Āfrikā: vara, kobalta un urāna rūdu raktuves Kongo
- ⇒ piemērs Eiropā: brūnoglū raktuves Brandenburgā (Vācijā)

Masu tūrisma sindroms

Ainava tiek iznīcināta izklaides un atpūtas nolūkos.

- ⇒ piemērs Dienvidamerikā: svešzemju sugu introducēšana Galapagu salās
- ⇒ piemērs Eiropā: mantojums pakļauts briesmām Nessebārā (Bulgārijā) un Monsenmišela salā (Francijā)

Šīs pazīmes vienmēr saista dabu un kultūru, kā arī ekoloģisko, sociālo un ekonomisko vidi. Ar tēlu, stāstu un līdzību palīdzību, šīs savstarpēji savijušās struktūras paliek atmiņā. Spēcīgi tēli ir, piemēram, kuģi, kas guļ tuksnesī, vietā, kas līdz 1960.gadam bija Arāla jūra, viens no četriem lielākajiem planētas ezeriem (Arāla jūras sindroms). Spēcīgi tēli ir arī neskaitāmie skeleti apkārt izžuvušām akām Sahela zonā, kur cilvēki tika iedrošināti palielināt ganāmpulkus rokot dziļākas akas. Ganību pārslogošana pārvērtā milzīgas platības tuksnesī, tajā pašā laikā kritiski samazinot pazemes ūdens krājumus (Sahela sindroms).

Tādā gadījumā, ja mūsu dalībnieki jūtas iedvesmoti iesaistīties šo tēmu apspriešanā un paplašināt savus apvāršņus no lokālām rūpēm līdz globālas nozīmes problēmām, ļoti svarīga prasība ir panākt, lai šiem piemēriem un izvēlētajiem fenomeniem ir spēcīga saistība.

📖 Vācu Konsultatīvā Padome globālo izmaiņu jautājumos (WBGU)

World in Transition:

The Research Challenge

Berlīne (1996)

Bez maksas lejuplāde:

www.wbgu.de

Ilgospējas atslēgas fenomenu atrašana

Lai padarītu ilgospēju par izmantojamu interpretatīvajā gājienā, ir svarīgi atrast vismaz vienu fenomenu plānotajā maršrutā, kas ietver visus dažādos ilgospējas aspektus.

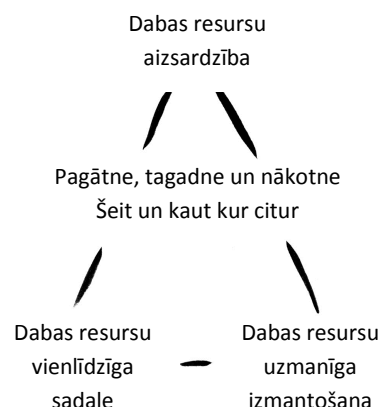
Ilgospējas atbilstoša iesaistīšana

Uzdevums: Ilgospējas atslēgas fenomena atrašana

1. Cik nozīmīgs ir šis fenomens, kā atslēgas fenomens?

Cik lielā mērā tas aptver	0	+	++	+++
dabas resursu aizsardzību?				
dabas resursu vienlīdzīgu sadali?				
dabas resursu uzmanīgu izmantošanu?				
nākotnes darbību?				
situāciju citās valstīs?				

2. Vai tas sniedz pārsteidzošus ieskatus slēptās attiecībās?
3. Vai to var stiprināt ar universālām vērtībām un atmiņā paliekošiem tēliem?
4. Vai ir temats, kas padara tēla komplicētību atmiņā paliekošu?
5. Vai no dalībnieku personīgās pasaules uztveres šis temats ir jēgpilns?
6. Vai šis temats dalībniekiem šķiet aizraujošs, pat ja tas attiecas uz citiem kontinentiem?
7. Vai šī tēma izaicina dalībniekus pārdomāt viņu pašu uzvedību?

Ilgospējas atslēgas fenomenu piemēri (sk. arī 29.lpp)

Ilgospēja: Viduslaiku klēts kādā ciematā

Klēts ir simbols idejai par nepieciešamāko pārtikas produktu uzglabāšanu un dalīšanos ar tiem, kā arī sēklu saglabāšanu nākamā gada sējai, ko joprojām var novērot daudzās valstīs.

Temats: Gadsimtiem ilgi šī klēts ir bijusi simbols ilgospējas garam.

Neilgospēja: Vēsturiska ogļu cepļa novietne mežā

Ogļu dedzinātāji, strādājot drausmīgos apstākļos, bieži vien iztukšoja meža koksnes krājumus, kamēr peļņa no ogļu tirdzniecības nonāca vietās tālu no viņiem. Mūsdienās daudz cilvēku Āfrikā un Āzijā joprojām strādā līdzīgos apstākļos.

Temats: Tajā vietā cilvēki cieta, lai attāli tirgi iegūtu labumus.

Pastāv arī ilgospējīgs mācīšanās veids

Mācīšanās ilgospējai ir mācīšanās par vērtībām, tāpēc veids kā mēs attiecamies pret dalībniekiem un fenomeniem spēlē galveno lomu. Dabas un kultūras mantojuma interpretācija atbalsta šo uz vērtībām orientēto mācīšanās veidu. Šādi aspekti jau ir izskaidroti šajā apmācības ceļvedī:

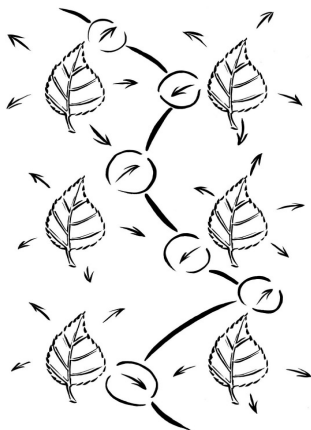
- ⇒ būt par dalībnieku ceļabiedru nevis instruktoru (9.lpp.)
- ⇒ iedziļināties dalībnieku personīgajās pasaulēs (13.lpp.)
- ⇒ iesaistīt sevi un dalībniekus pilnībā (13.lpp.)
- ⇒ piešķirt fenomeniem nozīmi no dalībnieku perspektīvas (14.lpp.)
- ⇒ būvēt uz universāliem jēdzieniem (14.lpp.)
- ⇒ uztvert traucēkļus kā iespējas (18.lpp.)
- ⇒ izcelt traucēkļus no grupas (18.lpp.)
- ⇒ dot iespēju dalībniekiem atrast piemērotu piekļuves veidu (19.lpp.).

Lai gan ilgospēja ir nopietns temats, lūdzu paturiet prātā, ka jebkura interpretācija ir vislabākā tikai tad, kad tā ir baudāms process.

Fenomenu savienošana

... sarkans pavediens vijas cauri,
to nevar izvilkt, neatverot visu veselo.

Johans Volfgangs fon Gēte

Interpretatīvā saruna

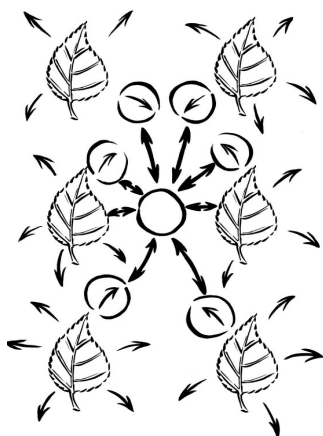
- ⇒ norisinās vienā vietā
- ⇒ aplūko tikai vienu fenomenu
- ⇒ izmanto tikai vienu tematu

Interpretatīvais gājiens

- ⇒ savieno vairākus fenomenus
- ⇒ tam ir viens galvenais temats un pa vienam tematam katram fenomenam
- ⇒ seko vienai tematu rindai

Brīvā interpretācija

- ⇒ tai ir krājumā vairāki fenomeni un temati
- ⇒ atstāj izvēli dalībnieku ziņā
- ⇒ izriet no viena galvenā temata kas ir tematu aplī

Iepazīstināšana ar galveno tematu

Līdz šim šis apmācības ceļvedis runāja par interpretatīvajām sarunām: par to, kā savienot vienu fenomenu un tā tematu ar dalībnieku personīgo pasauli. Interpretatīvā gājiena plānošana nozīmē vairāku fenomenu savienošānu, un tas prasa atrast galveno tematu. Kamēr viens temats vienmēr attiecas uz konkrēto fenomenu, ko varam pieredzēt kādā konkrētā vietā, galvenais temats ir vairāk vispārīgs. Galvenais temats ir saistīts ar tēmu, piemēram, pavasaris pārplūdušā līdzenumā. Pēc ilgas atpūtas, dzīvība lauž sev ceļu ārā pretim gaismai. Pie nosacījuma, ka to patiešām attiecīgajā vietā var pieredzēt kā fenomenu.

Tematu līnijas radīšana

Tematu līnija ir lineāra struktūra. Tā sakārto visus tematus, kas saistīti ar konkrētiem fenomeniem, organizētā secībā zem galvenā temata:

Galvenais temats: Gadsimtiem ilgi ķiršu audzēšana slīpējusi šīs ielejas vaibstus.

1. Šī ķiršu koku aleja bija ciemata dzīvības līnija.
2. Šis augļu dārzs ir radījis savu mikroklimatu.
3. Ja nebūtu šīs skarbās zemes virsmas, šeit nebūtu šo cildeno augļu.
4. Zem šiem ķiršu kokiem bites ikgadu sāk jaunu medus vākšanu.
5. Šajā klētī atrodas viss, kas nepieciešams, lai raža saglabātos cauru ziemu.
6. Laiks ir aizmirsis šo ķiršu koku.

Visi temati ar tajos pasvītrotajiem fenomeniem ir jāapliecina ar dažiem faktiem, kurus stiprinām ar uzskates un palīg līdzekļiem vai atvērtajiem jautājumiem. 6.temata detalizēta izvērsšana atrodama 29.lappusē.

Temata līnijas ietvaros katrs nākamais temats izriet no iepriekšējā, un būtiskie momenti jāpastiprina ar dramaturģiskiem elementiem. Daba bieži vien neuzvedas tā, kā mēs gribam, tāpēc to izdarīt ir vieglāk kultūrvēsturiskās vietās. Atrodoties dabā, dažreiz nepieciešams izlaist kādu no atraktīviem fenomeniem, ja tie novērš uzmanību no tematu līnijas.

Tematu apļa radīšana

Viens veids, kā izvairīties no tematu līnijas lineārās struktūras, ir uzkavēties kādā ierobežotā teritorijā, kurai apkārt ir virkne fenomenu, kas saistīti ar galveno tematu. To sauc par tematu apli. Tematu apļa ietvaros nav noteiktas secības, kādā fenomeni jāapmeklē. Secība izriet no sarunām ar dalībniekiem. Lai sagatavotos šādam darbam, kad jāiet apkārt bez noteiktas secības, interpretētājam jābūt pazīstamam ar visiem fenomeniem konkrētajā teritorijā un jātur prātā tiem atbilstošie temati.

Pārvietošanās tematu apļa ietvaros bieži vien tiek saukta arī par brīvo interpretāciju. To uzskata par interpretatīvās grupu vadīšanas augstāko mākslu. To nevar iemācīt kādā apmācības kursa laikā, tā galvenokārt ir interpretētāja uzkrāto zināšanu un pieredzes rezultāts. To pielieto izcilās vietās, kur pastāvīgi mainās apmeklētāju auditorija, nevis regulāro interpretatīvo gājienu laikā.

Ir vilinoši izvairīties no izaicinājuma ievērot stingru lineāro struktūru, priekšroku dodot daudz brīvākajai pieejai, kā brīvā interpretācija. Tomēr neskatoties uz to, mēs mudinām visus gidus interpretētājus vispirms iziet cauri lineāram un iepriekš sagatavotam procesam, lai pierastu pie visiem personīgās interpretācijas instrumentiem.

Tematu kartīšu virknes sagatavošana

Labs veids kā izstrādāt interpretatīvā gājiena maršrutu un to pārplānot, ja nepieciešams, ir izveidojot zibkartīti vai piezīmju kartīti priekš katra fenomena. Piemēram, šāda kartīte 6. tematam (22.lpp.) varētu izskatīties šādi:

Apdraudēts augļu koks

- Tēma: Zemes lietošanas maiņa
- 1.fakts: Reiz senos laikos augļu dārzs iesniedzās augstu kalnā.
- ⇒ cieņa pret citu cilvēku darbu
 - ⇒ apraksts, vēsturiska fotogrāfija
 - ⇒ Kur dārzs beidzas? Cik viegli bija iegūt augļus?
 - ⇒ didaktiskais formējums, fotogrāfijas izmantošana
- 2.fakts: Kļava pilnīgi pārņem ķiršu koku.
- ⇒ žēlums pret ķiršu koku, godbijība pret dabu
 - ⇒ perspektīvas pārslēgšana, analīze
 - ⇒ Kādā veidā koki atšķiras viens no otra?
 - ⇒ individuālā uzdevuma formējums
- 3.fakts: Augļus, ko šeit ieguva, šeit arī izmantoja.
- ⇒ konteksta izpratne
 - ⇒ stāstījums (bērnības atmiņas)
 - ⇒ No kurienes nāk augļi mūsdienās? Plusi un mīnusi.
 - ⇒ konferences formējums

Laiks ir aizmirsis šo koku.

Rindās zem katra no faktiem kartītes centrā ir uzskaitītas iespējamās vērtības, soli un palīgīdzekļi, jautājumi un cilvēku izkārtojums. Fenomens atrodas kartītes augšējā daļā, temats – apakšējā.

Kreisajā pusē kartītei ir atstāta brīva mala. Ja mēs secīgi saliekam kopā tematu kartītes, kuras esam izvēlējušies priekš interpretatīvā gājiena, un sastiprinām tā, ka tikai temats to apakšējā daļā ir redzams, mēs ātri uzmetot skatienu, atpazīstam tematu līniju un varam tai sekot.

Kā atcerēties aktivitātes, kas saistītas ar vienu fenomenu

Interpretatīvā gājiena laikā, protams, neviens interpretētājs neskatisies piezīmēs. Un kā minēts iepriekš, vienas interpretatīvās sarunas ietvaros ir ļoti svarīgi nepieturēties pie noteiktas aktivitāšu kārtības. Tad kā mēs varam atcerēties visas šīs lietas?

Lielākā daļa no mums atceras tēlus un krāsas daudz labāk kā vārdus un skaitļus. Šeit palīgā nāk prāta kartes zīmēšana un visu elementu iekļaušana (sk. zemāk). Šādas kartes miniatūra var kalpot kā vāks kartīšu virknei.

Uzdevums: Prāta kartes izveidošana

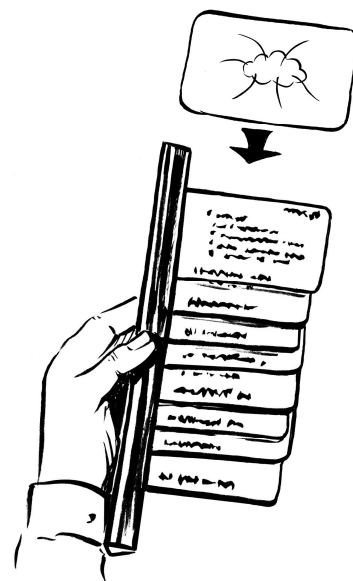
Mēs uzrakstām galveno tematu lielas lapas centrā uz mākoņa. Atsevišķie temati izkārtojas apkārt mākonim visos virzienos. Nekas cits uz lapas nav uzrakstīts. Apkārt atbilstošajiem tematiem mēs košās krāsās uzzīmējam fenomenus un visu, ko izmantosim un darīsim saistībā ar tiem (piem., augu ostīšana, darbarīka izmantošana, leģendas varoņi, utt.). Pāris dienas pirms interpretatīvā gājiena mēs noliekam papīra lapu tur, kur mēs to varam vērot klusos brīžos, bet diezgan bieži. To darot, mēs daudz vieglāk atceramies tēlus un to savstarpējo saistību gājiena laikā, un mums nav vēlmes sekot tiem noteiktā kārtībā, kas savukārt dod mums iespēju iesaistīties sarunā ar mūsu dalībniekiem.

Secības plānošana un iegaumēšana

*Ģeniālas ir spējas pārvērst
sarežģīto vienkāršajā.*

Kurts Vilhelms Kerams

Interpretatīvā gājiena novērtēšana

Mudināt kolēģus sniegt kritisku vērtējumu

Lai uzlabotu interpretatīvā gājiena metodoloģisko pusi, pat ja nav konkrētas apmācību struktūras, mēs rekomendējam izmantot kolēģu koučingu vai pavadonību, kad mēs vērtējam un mācāmies viens no otra, ieskaitot tam sekojošas novērtēšanas sarunas. Interpretēšanas kritiskā vērtēšana, kad kolēģi pavada viens otru, piedāvā lielisku abpusēju ieguvumu, jo abi iesaistītie mācās, kā no interpretatīvā, tā no novērtēšanas procesa. Kolēģis var darboties arī kā 'interpretētāja ausis', klausoties dalībnieku komentāros gājiena laikā. Lai pasākums būtu veiksmīgs, interpretētājam un vērtētājam jābūt pazīstamiem ar vērtēšanas kritērijiem (30.lpp.).

Dalībnieku brīdināšana par novērotāju

Pat tad, ja jānovērtē tikai viena interpretatīvā saruna, ir saprātīgi pievienoties visam gājenam. Pirmkārt, lai labāk saprastu kontekstu, otrkārt, novērotājs parasti visvairāk novērš dalībnieku uzmanību uz sevi tieši sākumā. Tāpēc pirmā gājiena daļa bieži vien nav īstenību attēlojoša. Par novērotāja pievienošanos gājenam ir jāpaziņo pašā sākumā, jo profesionāla atgriezeniskā saite nav iespējama bez piezīmju pierakstīšanas. Bez tam, novērotājam vajadzētu uzvesties tā, it kā viņš / viņa būtu dalībnieks. Interpretētājam un novērotājam gājiena laikā nevajadzētu sarunāties vienam ar otru.

Videokameru saprātīga izmantošana

Apmācību laikā digitālā videokamera palīdz, pat ja video novērtēšana aizņem ilgāku laiku. Bet novērtējot interpretatīvo gājienu, kameras parasti nevajadzētu izmantot, jo daudziem dalībniekiem ir grūtības tās ignorēt. Labas kvalitātes balss ierakstītājs gan varētu uzlabot uztveri un vēlāk palīdzēt atsaukt atmiņā darbības. Visos gadījumos dalībniekiem iepriekš jāpiekrīt jebkādiem ierakstiem.

Novērtēšanas rezultātu dokumentēšana

Pēcgājiena novērtēšanas sesijas mērķis ir vienoties par tikai vienu lietu, kas interpretētājam jāuzlabo nākamā interpretatīvā gājiena laikā. Tā kā ar šo mēs uzņemamies zināmas saistības, šāda vienošanās būtu jāuzraksta uz lapas un jāparaksta abām pusēm. Šis dokuments paliek pie interpretētāja. Pretējā gadījumā novērtēšanas saruna ir konfidenciāla. Tam vajadzētu notikt klusā vietā, kur gidam vispirms jautājam par to, kā viņš / viņa uztvēra pasākumu. Atgriezeniskajai saitei vajadzētu izmantot pirmo personu (izvairoties no 'Tu darīji'), vairāk aprakstot, nekā vērtējot, un vispirms izceļot dažus pozitīvus aspektus. Kritikai vienmēr vajadzētu būt atzinīgai un konstruktīvai, iedrošinot interpretētāju uzlabot prasmes. Interpretēšana ir zināmā mērā māksla, tāpēc cilvēki bieži redz lietas dažādi.

Interpretēšanas kritiskā vērtējuma fāzes

1. Kā tu pats uztvēri savu interpretēšanas aktivitāti?
Kā tu domā, kas bija patiešām ļoti labi?
Kur tu redzi iespējas kaut ko uzlabot?
2. Es domāju, ka bija labi, kad ...
Es joprojām redzu iespēju, ka var uzlabot ...
3. Kāds konkrēts mērķis tev ir jāsasniedz nākamajā interpretatīvajā gājenā?

Šis ceļvedis liek uzsvaru uz interpretatīvās grupu vadīšanas metodoloģiju, un šī kursa vai moduļa praktiskais eksāmens ir ierobežots līdz vienai interpretatīvajai sarunai. Bet visām ar apmācību saistītajām darbībām ir arī organizatorisks konteksts un tam mēs nedaudz pieskarsimies šajā nodaļā.

Apjoms un ilgums būtu jāizvēlas tā, lai gājiens nepārvērstos par garu pārgājienu gida pavadībā. Tā parasti nav problēma, ja runājam par ekspozīciju iekšā telpās, bet tā var kļūt par problēmu brīvā dabā. Ārpustelpu maršrutam nevajadzētu ilgt vairāk kā divas stundas, un, lai noturētu dalībnieku uzmanību, attālumam no viena fenomena līdz nākamajam vajadzētu būt mazākam par desmit minūtēm. Īpaši tas attiecas uz lielākām grupām, kurās cilvēki ik pa brīdīm jāsapulcina kopā, ar mērķi pārliecināties, ka visi joprojām ir klātesoši.

Vislabākais grupas lielums vienas personas interpretatīvajā aktivitātē ir līdz 15 cilvēkiem (atkarīgs arī no telpas), jo tad vislabāk var nodibināt personīgos sakarus ar dialogu palīdzību. Jo lielāka grupa, jo mazāka līdzdalība būs iespējama.

Interpretatīvā gājiena sludinājumam (prese, plāna brošūra, utt.) vajadzētu izmantot pievilcīgu nosaukumu vai saukli, un īsu, iedvesmojošu aprakstu, kurā sniegtas arī piezīmes par pašu vietu. Tam vajadzētu sniegt norādes par tikšanās vietu un datumu, kā arī sākuma un nobeiguma laikiem. Brīvā dabā tikšanās vieta parasti ir stāvlaukums sabiedriskā transporta pieturu tuvumā. Datumi un laiki būtu jāaskaņo ar sabiedrisko transportu. Vajadzētu dot arī papildus norādes attiecībā uz grūtību pakāpi un jebkādu nepieciešamo apģērbu vai aprīkojumu. Ja gājiena vada viens un tas pats cilvēks, vajadzētu pievienot viņa vai viņas vārdu un tālruna numuru.

Pirms starta, jāpārliecinās, ka interpretētājs ir labi saredzams sākumpunktā. Tas ir īpaši svarīgi cilvēku pārpildītās vietās pilsētās vai atsevišķos muzejos. Tas ļauj nedaudz iesildīties tam, kas sekos, un sniedz dalībniekiem drošības sajūtu. Tas pats attiecas uz visa ceļojuma pārskatu un kopīgu vienošanos par viegli atrodamām tikšanās vietām (vai galapunktu), gadījumā, ja kāds nokļūst no grupas. Papildus visam pārējam avārijas aprīkojumam (īpaši brīvā dabā), gājiena laikā vajadzētu nēsāt līdz mobilo telefonu, ja vien ir pieejams tīkla pārklājums.

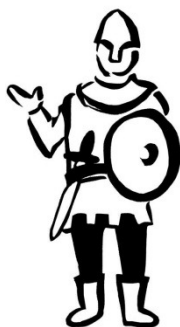
Uzsākot gājieni, jāpārbauda dalībnieku skaits un, ja gājiens noritēs pa sarežģītu apgabalu, jāpārliecinās, ka ir vajadzīgais aprīkojums. Ja nepieciešams, jāiepazīstina ar noteikumiem, piemēram, kad lietas drīkst aizmigt un kad nē. Īss iepazīšanās aplis sākumā sniegs pārskatu par dalībniekiem un viņu interesēm. Šajā gadījumā varētu dalībnieku ekspektācijas ierakstīt skaņas ierakstītājā un vēlāk uz tām atsaukties.

Gājiena laikā iešanas tempu vajadzētu pieskaņot vislēnākajiem grupas dalībniekiem. Katrai atsevišķajai interpretatīvajai sarunai nevajadzētu ilgt vairāk par desmit minūtēm, un kopējā gājiena ilgumu nevajadzētu pagarināt, ja vien tas nav saskaņots ar grupu.

Gājiena noslēgumā vajadzētu nodrošināt īpašu pieredzējumu ar skaidru noslēgumu, kas atgādina par galveno tematu. To vajadzētu veikt nosacīti klusā vietā, kur visi dalībnieki var koncentrēt uzmanību uz gidu, un pirms grupa sāk izklīst.

Kā sevi attīstīt tālāk?

Interpretācija ir atklājumu pilns ceļojums pa cilvēka emociju un intelektuālās attīstības laukiem, un ir grūti iepriekš paredzēt laiku, kad interpretētājs varētu pārliecinoši teikt: "Tagad es esmu pilnībā sagatavots savam uzdevumam."

Frimans Tildens

Šis gidu interpretētāju apmācības kurss vai modulis nodrošina labu pamatu saiknes stiprināšanai starp neformālu nespeciālistu auditoriju un dabas vai kultūras mantojuma vietām, arī mantojuma objektu kolekcijām, kā zooloģiskie dārzi vai muzeji. Tomēr 40 stundu kurss vai modulis ir par īsu, lai nodrošinātu pilnīgu pieredzi, un daudziem jautājumiem mēs varam tikai pieskarties garām ejot. Tāpēc mēs rekomendējam apmeklēt papildus apmācību seminārus. Dažādās valstīs ir dažādi šī pakalpojuma sniedzēji un dažādi apmācību virzieni. Šī nodaļa dos dažas norādes par to, ko jums vajadzētu meklēt.

Interpretācija

- ⇒ brīvā interpretācija
- ⇒ dzīvā interpretācija
- ⇒ novērošana un vērtēšana

Komunikācija

- ⇒ retorikas un komunikācijas prasmes
- ⇒ konfliktu risināšana
- ⇒ improvizācijas teātris

Mērķa grupas

- ⇒ bērni
- ⇒ jaunieši
- ⇒ vietējie iedzīvotāji
- ⇒ cilvēki ar īpašām vajadzībām

Atkarībā no jūsu darba lauka, iespējams ir vēl citas mērķa grupas, kas svarīgas tieši jūsu valstī. Bez tam, īpašu uzmanību vajadzētu pievērst prasībai nodrošināt mācīšanos ilgtspējīgai attīstībai. Atbilstošus kursus piedāvā pieaugušo izglītības centri vai sabiedriskās organizācijas. Jums vajadzētu uzzināt, kas atbalsta to četru galveno interpretācijas raksturojošo lielumu apgūšanu, kas minēti ceļveža sākumā.

Lai gan visas sfēras, kādās gidi interpretētāji darbojas, parasti ir apgūstamas, liela daļa no mūsu veiksmes ir atkarīga no tā, cik atvērti mēs esam sastopoties ar saviem dalībniekiem, un cik daudz mēs pazīstam to vietu vai ēku, par kuras vēstnešiem mēs kļūstam. Kļūt par vēl zinošākiem nebūt nenožīmē zināt vairāk faktu, tas nozīmē arī pastāvīgi pieredzēt vietu un tās fenomenus. Mēs nejūtamies kā mājās savā viesistabā tāpēc vien, ka mēs daudz zinām par materiāliem, no kā ražotas mēbeles. 'Māja' ir ideja, ko nevar aprakstīt vienīgi ar faktiem. Lai padarītu mūsu vietu vai telpu par 'mājām', mums tur 'jādzīvo'. Runājot par interpretatīvo grupu vadīšanu, kļūst saprotams kāpēc tieši praktizēšana ir vislabākā atslēga uz panākumiem.

Vairākas desmitgades dabas un kultūras mantojuma interpretācijas jēdziens ir pierādījis sevi vairākas reizes. Tomēr, vai tas būtu izcils skats brīvā dabā, pilsēta, kultūrainava vai Eiropas pēdējā mežonīgās dabas teritorija, tie vieni paši vien negarantē panākumus. Tāpat kā ar zvejošanu, medībām un sēņu vākšanu, tieši neparedzētais ir to pievilcības galvenais nosacījums.

Un nobeidzot, visu mazo veiksmju un neveiksmju rezultāts veido to, ko saucam par pieredzi. Un tas ir tas, kas padara mūs bagātus.

Kā attīstīt un uzlabot interpretatīvo sarunu

Nākamajās lapās jūs atradīsiet

- ⇒ darba lapu
- ⇒ piemēru lapu
- ⇒ novērtēšanas lapu

vienai, apmēram 10 minūtes garai, interpretatīvajai sarunai.

Zemāk ir doti soļi kā strādāt ar un aizpildīt darba lapu. Cipari iekavās norāda kurā šī ceļveža lappusē katrs pasvītrotais termins ir izskaidrots:

1. Atrodiet pievilcīgu fenomenu (10.un 11.lpp.) un dodiet tam nosaukumu (22.lpp.).
2. Izdomājiet un attīstiet šim fenomenam piemērotu tematu (14.un 15.lpp.).
3. Izvēlieties trīs faktus (14.lpp.), kas saistīti ar fenomenu un stiprina tematu, un kuri jūsu dalībniekos rosina domu par vērtībām (14.lpp.).
4. Izvēlieties, kuri līdzekļi un soļi (10.līdz 12.lpp.) varētu tikt izmantoti, lai atdzīvinātu faktus.
5. Izlemiet kā jūs iesaistīsiet dalībniekus, izmantojot atvērtos jautājumus (13.lpp.) un palīglīdzekļus (17.lpp.).
6. Padomājiet par piemērotu cilvēku formējumu (16.lpp.), kā arī kurā vietā fenomens sniedz aizraujošu atklāsmi (13.lpp.).

Ja interpretatīvā saruna ir daļa no ekskursijas gida pavadībā, var lietot novērtēšanas lapu kopā ar kolēģu pavadonību, un vēlāk šo lapu izmantot kā pamatu novērtēšanas aktivitātei. Par to jūs atradīsiet informāciju 24.lappusē.

Eksāmena pamats ir novērtēšanas lapa. Darba lapas aizpildīšana var būt ļoti noderīga, lai pētītu dažādus elementus un nāktu klajā ar jaunām idejām. Tomēr visbūtiskākais ir dialogs ar dalībniekiem. Faktu saraksts uz lapas nav tik svarīgs. Pie noteikuma, ka temats ir pilnīgi skaidrs, ne visām idejām jātiek realizētām.

Daudzi interpretētāji uzskata darba lapas aizpildīšanu par ļoti noderīgu viņu praksei. Bet neturieties pie tā pārāk cieši. Jūsu interpretatīvā saruna ir mākslas darbs. Pārāk daudzu sīku detaļu pievienošana var to sabojāt.

Interpretatīvās sarunas darba lapa

Faktu secība nav stingri noteikta. Soļi un līdzekļi (retoriskie un metodiskie), kā arī atvērtie jautājumi arī nav visi jāizmanto. Svarīgi ir vienmēr turēt prātā tematu.

fenomens	tēma	temats (viens pabeigts teikums, kas šajā gadījumā ietver universālo)

Temats ir bāka, kuras virzienā jūs dodaties. Jūsu fakti atbalsta jūsu tematu un tos var piedzīvot apmeklējamajā vietā.

1. fakts (viens teikums)	vērtība (ko tas piešķir ...)	līdzekļi	atvērtie jautājumi	formējumi / palīg līdzekļi

2. fakts (viens teikums)	vērtība (ko tas piešķir ...)	līdzekļi	atvērtie jautājumi	formējumi / palīg līdzekļi

3. fakts (viens teikums)	vērtība (ko tas piešķir ...)	līdzekļi	atvērtie jautājumi	formējumi / palīg līdzekļi

Fenomens šajā piemēru lapā ir vecs ķiršu koks, kuru nomāc augsta kļava, jo bijušo augļu dārzu pārņem mežs, kas pats iesaisties.

Interpretatīvās sarunas piemēru lapa

fenomens	tēma	temats (viens pabeigts teikums, kas šajā gadījumā ietver universālo)
apdraudēts augļu koks	zemes lietošanas maiņa	<i>Laiks ir aizmirsis šo ķiršu koku. (universālie lielumi: izmaiņas, izolācija)</i>

Temats ir bāka, kuras virzienā jūs dodaties. Jūsu fakti atbalsta jūsu tematu un tos var piedzīvot apmeklējamajā vietā.

1. fakts (viens teikums)	vērtība (ko tas piešķir ...)	līdzekļi	atvērtie jautājumi	formējumi / palīg līdzekļi
<i>Reiz senenos laikos augļu dārzs iesniedzās augstu kalnā.</i>	<i>cieta pret citu cilvēku darbu</i>	<i>apraksts, ilustrēšana</i>	<i>Kur dārzs beidzas? Cik viegli bija iegūt augļus?</i>	<i>didaktiskais formējums, fotogrāfijas izmantošana</i>

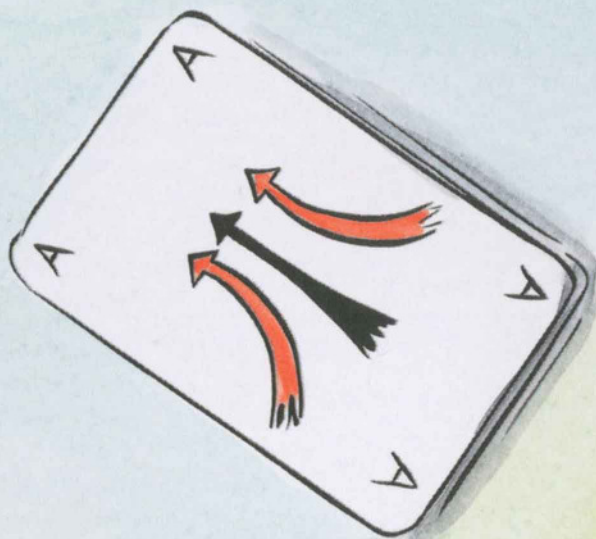
2. fakts (viens teikums)	vērtība (ko tas piešķir ...)	līdzekļi	atvērtie jautājumi	formējumi / palīg līdzekļi
<i>Kļava pilnīgi pārņem ķiršu koku.</i>	<i>žēlums pret ķiršu koku, godbijība pret dabu</i>	<i>perspektīvas pārslēgšana, analīze</i>	<i>Kādā veidā koki atšķiras viens no otra?</i>	<i>individuālā uzdevuma formējums</i>

3. fakts (viens teikums)	vērtība (ko tas piešķir ...)	līdzekļi	atvērtie jautājumi	formējumi / palīg līdzekļi
<i>Augļus, ko šeit ieguva, šeit arī izmantoja.</i>	<i>konteksta izpratne</i>	<i>stāstījums (bērnības atmiņas)</i>	<i>No kurienes nāk augļi mūsdienās? Plusi un mīnusi</i>	<i>konferences formējums</i>

Interpretatīvās sarunas novērtē- šanas lapa

Novērtēšanas lapa domāta kā palīgs kolēģu pavadonības procesam. Tā nav domāta, lai liktu atzīmes. Ierosinājumiem atzīmju noteikšanai jābūt nepārprotamiem. Komentāriem jābūt pārdomātiem un viennozīmīgiem.

1. Interpretētāja sniegums	0	+	++	+++	Komentāri
Vai interpretētājs parādīja entuziasmu?					
Vai visas interpretētāja piezīmes bija saprotamas?					
Vai interpretētājs runāja ticami un vai visa viņa sniegtā informācija bija patiesa?					
Vai interpretētājs nodeva savu vēstījumu pārliecinoši?					
Vai interpretētājs konsekventi pielietoja atbilstošu valodu, žestus un mīmiku?					
2. Fenomena vērtības izpratne	0	+	++	+++	Komentāri
Vai interpretatīvā saruna koncentrēja uzmanību uz fenomenu?					
Vai fenomena unikālās īpašības tika izceltas?					
Vai visus faktus bija iespējams apstiprināt apmeklējuma vietā?					
Vai grupas dalībnieki tika atbilstoši izkārtoti attiecībā pret fenomenu?					
Vai bija kāda interesanta atklāsme?					
3. Dalībnieku integrēšana	0	+	++	+++	Komentāri
Vai visi dalībnieki koncentrēja uzmanību uz aktivitāti?					
Vai saruna izraisīja tūlītēju fenomena pieredzējumu?					
Vai dalībnieku reakcija tika veicināta, piemēram, uzdodot atvērtos jautājumus?					
Vai dalībniekiem bija iespēja pastāstīt kaut ko no viņu ikdienas dzīves?					
Vai interpretētājs bija spējīgs uztvert un izmantot grupas devumu?					
4. Sekošana tematam	0	+	++	+++	Komentāri
Vai temats bija skaidri saprotams? Ja 'jā', tā arī atbildiet un paskaidrojiet vārdiem.					
Vai saruna nonāca līdz lietas būtībai?					
Vai fakti un vērtības, ko tie rosina, tika aplūkoti saistībā?					
Vai tika pielietoti dažādi līdzekļi?					
Vai interpretatīvā saruna veicināja mantojuma atzinīgu novērtēšanu tieši vai netieši?					

Gidi strādā dažādās ar dabas un kultūras mantojumu saistītās vietās: aizsargājamās teritorijās un vēsturiskās ēkās, muzejos, zooloģiskajos un botāniskajos dārzos. Šie cilvēki nododas dabas un kultūras mantojuma popularizēšanai un meklē labākus mantojuma pārvaldības veidus nākotnē.

Šis apmācības ceļvedis veidots izmantojot dažādu valstu gidu pieredzi. Tas satur sagatavošanās materiālus eksāmeniem, kas dod iespēju kļūt par sertificētiem dabas un kultūras mantojuma interpretācijas gidiem. Šī 40 stundu programma var tikt realizēta kā atsevišķs seminārs vai kā viens modulis plašākā apmācību kursā. HeriQ projekta ietvaros šī apmācību programma tiek testēta dažādās Eiropas valstīs. Lai nodrošinātu Eiropas mantojuma interpretācijas kvalitāti, mēs iedrošinām cilvēkus, kas strādā dabas un kultūras mantojuma vietās, izmēģināt mācību materiālus un sniegt ierosinājumus to uzlabošanai.

